

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIFLARDA PASTEL BOYA
TEKNİĞİ VE UYGULAMALARI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hatice KILIÇ

İstanbul, 2007

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI**

**İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIFLARDA PASTEL BOYA
TEKNİĞİ VE UYGULAMALARI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hatice KILIÇ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. ÜMRAN BULUT

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIFLARDA PASTEL BOYA
TEKNİĞİ VE UYGULAMALARI**

Hatice KILIÇ

(Orijinal)
İmzalar

Danışmanı : Prof. Dr. ÜMRAN BULUT

Jüri Üyesi : Prof. Dr. SEFER ADA

Jüri Üyesi : Prof. Dr. EROL BULUT

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

İstanbul, 2007

ÖNSÖZ

Yaşantımızın her alanına girmiş olan sanat, öğretilebilir niteliği ile de eğitim sistemi içinde yerini almıştır. Çağdaş eğitim, doğaya, çevreye ve toplumsal olaylara duyarlı, üretken bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Güzeli arama, seçme ve yaşantıya aktarabilme, sanat eğitimi ile gerçekleştirilebilecek görme duyusunun geliştirilmesi ile mümkündür.

Görsel sanatlar derslerinde, çocuğun kendini ifade etmesinde boyama araçlarının önemi büyüktür. Pastel boya, suluboya, guaj boya, yağlıboya vb. malzemeler bu dersin olmazsa olmazları arasındadır.

Bir plastik sanatlar malzemesi olarak, özellikle pastel boyanın ilköğretim okullarının görsel sanatlar derslerinde yaygın biçimde kullanıldığını ve öğrencilerin genelde zorlanmadan kendilerini rahatlıkla ifade edebildiğini görmekteyiz.

Pastel boya, okul öncesinden başlayarak okullarda kullanılan bir malzeme olması açısından, öğrencilerin yakın olduğu bir boyama aracıdır. Temin edilebilme ve uygulanabilme kolaylığı da öğrenciler için tercih edilen bir malzeme olmasını sağlamaktadır. Pastel boya tekniğini farklı uygulamalarla gerçekleştirmek, öğrencinin bakış açısını zenginleştirecek ve yaratıcılığını geliştirecektir. Bu bağlamda konuya yönelik alternatif etkinlikler gerçekleştirilerek değerlendirmeler yapılmıştır.

Tezimde öncelikle tüm çalışmam boyunca yardımları ve desteğiyle bana yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Ümran Bulut'a, dersler sırasında yardımını eksik etmeyen okulun deneyimli branş öğretmeni Nurhayat Erdem'e, deneysel çalışmalarında resimlerini kullandığım Altayçeşme İlköğretim Okulu'ndaki 6. ve 7. sınıf görsel sanatlar dersi öğrencilerine teşekkürlerimi sunarım.

Hatice Kılıç
İstanbul, 2007

ÖZET

Bu tez çalışmasında, 6. ve 7. sınıflarda görsel sanatlar dersinde kullanılan pastel boya tekniği değerlendirilmiştir. Pastel boyanın tanımı ve resim sanatı tarihinde pastel boya tekniğinin gelişimi anlatılmıştır. Batı Resim Sanatı Tarihi'nden ve Türk resminden örnekler verilerek pastel boya ile yapılmış eserler incelenmiştir.

12-13 yaş dönemi çocuklarının sanatsal ve sosyal gelişim basamakları incelenerek çağdaş eğitim sistemi içinde, doğru öğretim yöntem ve tekniklerinin seçilebilmesi amaçlanmıştır. İlköğretim 6. ve 7. sınıflarda Görsel Sanatlar Dersi Programı incelenmiş, 12-13 yaş grubu çocuklarının sanatsal ve sosyal gelişimleri göz önünde bulundurularak pastel boya tekniğinin kullanımına dair alternatif etkinlikler gerçekleştirilmiştir. Etkinlikler sürecinde öğrenciler gözlemlenmiş, her etkinlik sonunda öğrencilere yazılı anket uygulanmış, elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

Yaş dönemleri itibarı ile duyguların yoğun ve karmaşık yaşandığı ergenlik döneminde olan 6. ve 7. sınıf öğrencilerine uygulatılacak plastik sanat eğitimi programının, onları kısıtlamadan, yaratıcılıklarını artırıcı nitelikte olması gerekmektedir. Zihinsel gelişimin, yetişkinlerin seviyesine ulaştığı ergenlikte, genç, çevreye, doğaya ve toplumsal olaylara bilinçle bakmaya başlamaktadır. Bu dönemde uygulanacak sanat eğitimi programının duyuları geliştirici nitelikte olması gerekmektedir.

Pastel boyanın, okul öncesi dönemlerden beri en fazla kullanılan teknik olduğu görülmektedir. Her öğrencinin yaratıcı gücünü geliştirmeyi hedef alan sanat eğitimi programında pastel boyanın alternatif çalışmalarına yer verilmesi, öğrencilerin sanatsal ve yaratıcı düşüncelerinin gelişimine de katkıda bulunacaktır. Değişik uygulamalar çocuğun resmini zenginleştirecek ve kullandığı teknik ve hayal gücü de aynı oranda artacaktır.

Bu süreçte sanat eğitimcilerine önemli sorumluluklar düşmektedir. Çok yönlü uygulama süreçleri ile öğrencilere sanatsal deneyimler kazandırılarak duyarlılığın geliştirilmesi gerekmektedir. Uygulamalarda hedeflenen başarıya ulaşılması için, eğitimcinin öğrenciye gerekli bilgileri vermesi ve öğrencinin aktif olarak etkinliklere katılmasını sağlaması gerekmektedir.

Bu tez çalışması, pastel boya tekniğini kullanarak farklı uygulamalar gerçekleştirilmiş olan etkinlikler ile, eğitimci için de bir rehber olabilmesi çabasıyla hazırlanmıştır.

SUMMARY

In this thesis, the pastel painting technique has been evaluated in visual arts class for 6th and 7th grades. The definition of pastel painting and the evolution of pastel painting technique in the history of painting have been presented. Works of art by pastel painting has been reviewed via examples from the history of Western painting and Turkish painting.

It has been aimed to choose the correct education methods and techniques in the context of contemporary education system by exploring the steps of artistic and social development for kids of 12 to 13 years of age. By reviewing the visual arts class curriculum for the 6th and 7th grades, alternative exercises have been carried out while paying attention to the artistic and social development of children who are 12 to 13 years old. During these exercises, students have been observed and surveyed. Then, the results have been evaluated.

The plastic arts training for the 6th and 7th grades, who experience intense and complicated emotions being adolescents, has to improve creativity without being provocative. The adolescent starts to view his/her environment, the nature and social events with increased consciousness due to his/her improved mental development, which becomes comparable to that of an adult. The arts training for this age group has to be able to improve senses.

It is observed that pastel painting is the most commonly used technique since kindergarten education. Incorporation of alternative pastel painting exercises in art training programs aiming to enhance the creativity of students will also contribute to the evolution of artistic and creative thoughts. Alternative exercises will enhance the kid's painting abilities as well as improving his/her technique and imagination.

In this process, art trainers have important responsibilities. It is necessary to improve the sensibility of students by increasing their artistic experience via multi-tasking exercises. In order to achieve the targeted results, the trainer has to provide the students with necessary information and students have to actively participate in these exercises.

This study has also been prepared as a guide for art trainers to provide alternative exercises with pastel technique.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER	vi
RESİM LİSTESİ.....	viii
TABLoların LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi

I. GİRİŞ.....	1
I.1. Problem	2
I.2. Alt Problemler	2
I.3. Amaç	2
I.4. Önem	3
I.5. Sayıtlılar (Varsayımlar).....	3
I.6. Sınırlılıklar	3
I.7. Veri Toplama Teknikleri.....	4
I.8. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	4
I.9. Araştırma Yöntemi.....	4
II. RESİM SANATINDA PASTEL BOYA KULLANIMI	5
II.1. Pastel Boyanın Tanımı.....	5
II.2. Pastel Boya Çeşitleri.....	7
II.2.a. Kuru Pastel Boya	7
II.2.b. Mumlu Pastel Boya	7
II.2.c. Yağlı Pastel Boya	7
II.3. Pastel Boyanın Tarihçesi	9
II.3.a. Resim Sanatında Pastel Boya Kullanımı	9
II.3.b. Türk Resim Sanatında Pastel Boya Kullanımı	35
III. 12–13 YAŞ GRUBU ÇOCUĞUNUN SOSYAL VE SANATSAL GELİŞİMİ	53

III.1. Bilişsel Gelişimi	53
III.2. Ruhsal Gelişimi	54
III.3. Toplumsal Gelişimi	55
III.4. Sanatsal Gelişimi	56
IV. İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIFLARDA GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ İNCELENMESİ.....	57
IV.1. İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Kapsamı	58
V. 12-13 YAŞ GRUBU ÇOCUK RESİMLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE RESİMLERİNDE PASTEL BOYA KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	65
V.1. 12 -13 Yaş Grubu Çocuk Resimlerinin Özellikleri.....	65
V.2. 12-13 Yaş Grubu Çocuk Resimlerinde Pastel Boya Kullanımında Uygulamalar	66
V.2.a. Etkinlik 1: Pastel Boya Tekniği ile Mozaik Çalışması.....	67
V.2.b. Etkinlik 2: Pastel Boya Tekniği ile Soyut Çalışma	71
V.2.c. Etkinlik 3: Pastel Boya Tekniğini Atık Malzemelerle ve Üç Boyutlu Yüzey Üzerine Uygulama	76
V.2.d. Etkinlik 4: Pastel Boya Tekniği ile Peyzaj Çalışması	81
V.2.e. Etkinlik 5: Pastel Boya Tekniği ile Puantilizm Çalışması	85
V.3. 12-13 Yaş Grubu Çocuk Resimlerinde Pastel Boya Kullanımının Değerlendirilmesi	89
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER	94
VI.1. Sonuç	94
VI.2. Öneriler.....	97
KAYNAKÇA.....	98
EKLER	102
EK 1. Etkinlikler Sonunda Uygulanan Anket	102

RESİM LİSTESİ

Resim 1.	Leonardo Da Vinci, "Yaşlı Yakup'un Başı Ve Mimari Eskizler"	10
Resim 2.	Leonardo Da Vinci, "Beytullahım Yıldızı"	11
Resim 3.	Rosalba Carriera, "Dört Mevsim"	12
Resim 4.	Jean Baptiste Simeon Chardin, "Otoportre"	13
Resim 5.	Jean Étienne Liotard, "Çikolatacı Kadın"	14
Resim 6.	Maurice Quentin De La Tour, "15. Louis"	15
Resim 7.	Jean Baptiste Perronneau, "Kadın Portresi"	16
Resim 8.	Francis Cotes, "General Keppel'in Portresi"	17
Resim 9.	John Russell, "Kitap Tutan Bir Bayanın Portresi"	17
Resim 10.	Jean Francois Millet, "İşçiler"	18
Resim 11.	Edouard Manet, "George Moore"	19
Resim 12.	Edgar Degas, "Balerinler"	20
Resim 13.	Edgar Degas, "Yeşiller İçindeki Şarkıcı"	20
Resim 14.	Odilon Redon, "Madam Arthur Fontaine"	21
Resim 15.	Odilon Redon, "Buket"	22
Resim 16.	Pierre Aguste Renoir, "Gabrielle ve Renoir'ın çocukları"	22
Resim 17.	Mikhail Aleksandroviç Vrubel, "İnci İstiridye"	23
Resim 18.	Mc Neil Whistler, "Venedik Manzarası"	24
Resim 19.	Childe Hassam, "New York Tipisi"	24
Resim 20.	Mary Cassat, "Anne ve Çocuk"	25
Resim 21.	Henri Goetz, "Kompozisyon"	27
Resim 22.	Pablo Picasso, "Mavi Şapkalı Kadın"	27
Resim 23.	John Blockley, "Gaz Lambası"	28
Resim 24.	Ken Paine, "Genç Bir Kadın Başı"	29
Resim 25.	Francesc Crespo, "Vazoda Çiçekler"	30
Resim 26.	Kay Gallwey, "Balerin"	31
Resim 27.	Judy Martin, "Orkestranın Yeri"	32
Resim 28.	Moris Gontard, "İsimsiz"	33
Resim 29.	Nicol Beaulieu, "İsimsiz"	33
Resim 30.	Lydie Arickx, "Eğilmiş İnsan"	34
Resim 31.	Nazmi Ziya Güran, "Portre"	36

Resim 32. İbrahim Çallı, "Otoportre"	37
Resim 33. Mihri Müşfik, "Bebek Portresi (Leylâ Turgut)"	38
Resim 34. Feyhaman Duran, "Nü (Oturmuş Kadın)"	39
Resim 35. Hakkı Anlı, "Natürmort"	40
Resim 36. Müfide Kadri, "Güzin Duran'ın Portresi"	41
Resim 37. Namık İsmail, "Tuval Başında"	42
Resim 38. Zeki Faik İzer, "Soyut"	43
Resim 39. Zühtü Müridoğlu, "Sahilde Kayıklar"	43
Resim 40. Cihat Burak, "Kuş Cenneti"	44
Resim 41. Avni Abraş, "Oturun Kadın"	45
Resim 42. Nermin Pura, "Moda Çay Bahçesi"	46
Resim 43. Lütfü Günay, "Peyzaj"	47
Resim 44. Orhan Peker, "Ayvalık Plajı"	48
Resim 45. Turan Erol, "Natürmort"	49
Resim 46. Mehmet Güler, "İlk Karşılaşma"	50
Resim 47. Muzaffer Akyol, "Portre"	51
Resim 48. Aydın Ayan, "İsimsiz"	52

TABLÖLARIN LİSTESİ

Tablo 1. İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Pastel Boya Kullanımı

Anket Sonuçları 91

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

Bkz. : Bakınız

ev. : Çeviren

Haz. : Hazırlayan

Krş. : Karşılaştırtınız

M.E.B. : Milli Eğitim Bakanlığı

s. : Sayfa

S. : Sayı

I. GİRİŞ

"Günümüzde sanat, insanda salt güzellik duygusu uyandıran bir olgu olmaktan çıkmış, yaşantımızın her alanına girmiştir. Kullandığımız tüm eşyalar; oturduğumuz sandalye, yemek yediğimiz masa, giydiğimiz giysilerden otomobil sanayine kadar her şeyde estetik kaygı vardır."¹ Sanat eğitiminin genel tanımı "tüm sanat dallarını kapsayan kurumsal ve uygulamalı yaratıcı eğitim süreci"² olarak bilinmektedir. Bu bağlamda ülkemizdeki genel kanı, sanat eğitimi denildiğinde, ilk ve orta dereceli okullardaki görsel sanatlar dersleridir.

Hem bilimin hem de sanatın temelinde yaratıcılık vardır.³ Ülkemizde sürdürülen görsel sanatlar dersleri, çocuğun düşünmeyi, araştırmayı, yaratmayı benimsemesine yöneliktir.⁴ Sanatın toplumsal işlevlerinin yerine getirilmesinde; yaratan, üreten, tüketen insanlar olarak estetik kaygı duyabilmek ve bunu yaşama aktarabilmek önemlidir. "Sanat eğitiminin estetik kişilik yapısını geliştirme amacı aynı zamanda olumlu etik değerlerin kazandırılmasına da hizmet etmektedir."⁵

Sanat eğitiminin okullarda öğretilmesi ve uygulatılmasındaki amaç, eğitim gören her çocuğun sanatçı olması değil, nitelikli bir sanat kültürü alması ve yaratıcılığının gelişmesidir. Sanat eğitiminde öğrenci, doğaya ve çevreye daha bilinçli bakmayı öğrenir.

Bu amacın gerçekleşebilmesinde sanat eğitimcisinin tutumunun ve uygulatılan sanat eğitimi programının önemi büyüktür. Sanat derslerinde, öğrencinin kendini olabildiğince rahat ve özgür hissetmesi gerekmektedir. Bu bağlamda görsel sanatlar derslerinin daha verimli ve olumlu yapılabilmesi için tekniklerin kullanım alanı genişletilmelidir. Öğrencilere farklı bakış açıları kazandırılarak yaratıcılıkları geliştirilmelidir.

¹ Y. Baytekin BALCI - Nuran SAY, **Temel Sanat Eğitimi**, İstanbul: Ya-pa Yayıncılık, 2002, s.1.

² İnci SAN, "Çocuğun ve Gencin Sanat Eğitimi", **Ulusal Kültür Dergisi**, Ankara, 1979, S.6, s.164.

³ Bkz.: Bedri KARAYAĞMURLAR – Cemile Arzu TAN, "Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim erindeki Etkileri", **Güzel Sanatlar Eğitimi** (Özel Sayı), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2003, S.8, s.78.

⁴ Bkz.: Ümran BULUT, "Resim Öğretmenliği Lisans Programında Alan Bilgisi Derslerinin İşlevselliği", **X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Cilt 1, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 7-9 Haziran 2001, s.475.

⁵ Y. Baytekin BALCI, "İnsan Haklarının Eğitiminde Sanat Eğitiminin Önemi", **Sanat Sokağı Dergisi**, (Üç aylık Kültür Sanat Dergisi), Ankara: Denge Matbaası, Ağustos-Eylül-Ekim 2006, S.2, s.22.

Görsel sanatlar derslerine baktığımızda pastel boyanın rahat kullanımı, ulaşılabilirliği ve her yerde uygulanabilirliği ile özellikle öğrenciler için önemli bir araç olduğu görülmektedir. Şimdiye kadar uygulanan pastel boya tekniği, önerilen alternatif kullanım alanlarıyla farklı bir boyuta çekilecektir.

I.1. Problem

İlköğretim 6. ve 7. sınıflarda pastel boya tekniğinin çok yönlü uygulamalarda kullanımının görsel sanatlar derslerine katkısı nedir?

I.2. Alt Problemler

- Pastel boya tekniğinin özellikleri nelerdir?
- İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencileri programında yer alan pastel boya tekniği nasıl öğretilir?
- Pastel boya ile yapılabilecek çalışmalara farklı açılımlar nasıl kazandırılır?

I.3. Amaç

Bu araştırma, ilköğretim 6. ve 7. sınıflarda sanat eğitiminde pastel boya tekniğinin yerinin değerlendirilmesi ve zorunlu eğitim-öğretim süreci içerisinde 12-13 yaş grubu öğrencilerinin resimlerinde pastel boya kullanımını incelemek, resimde önemini kavratmak, öğrencilere farklı uygulamalar yaptırılarak bakış açılarını genişletmek, yaratıcılıklarını geliştirmek amacını taşımaktadır.

Çağdaş eğitimin amacı, çevreye, toplumsal ve sanatsal olaylara duyarlı, estetik sezgileri güçlü, yaratıcı ve çok yönlü düşünceye sahip bireyler yetiştirmektir.

Bu bağlamda pastel boyanın canlı renkleri ve örtücü niteliği, kullanım kolaylığı öğrencinin çevreyi görmesinde, değerlendirmesinde, estetik deneyimler kazanmasında, kendini ifade etmesinde ve yaratıcı düşünce geliştirmesinde önemli katkı sağlayabilir. Sanatçıların pastel boya tekniğini nasıl kullandıkları, çocukların gelişim basamakları ve resimlerinin özelliklerinin incelenmesi, öğrencinin bu tekniği farklı uygulamalarla da gerçekleştirebilmesiyle pastel boya çalışmalarının değerlendirilmesi bağlamında bu araştırmanın sanat eğitimcilerine kaynak oluşturması hedeflenmiştir.

I.4. Önem

Görsel sanatlar derslerinde kullanılan boya malzemelerinin birbirinden farklı özellikleri olsa da pastel boyanın, okul öncesinden itibaren kullanımı, öğrencilerin bu malzemeye daha yakın olmalarını sağlamaktadır. Yeni teknolojilerle bağlantılı geliştirilen programda yaratıcılık ön planda tutulmaktadır. Görsel sanatlar derslerinde yıllardır kullanılan pastel boya tekniğinin farklı uygulama alanlarıyla zenginleştirilmesi, öğrencilerin yaratıcılıklarının gelişmesini, farklı bakış açıları kazanmalarını sağlayacaktır.

Bu araştırma sonucunda pastel boya çalışmalarından elde edilen bulgular, görsel sanatlar dersinde öğretmenlerin bu konuya daha çok önem vermesini sağlayacaktır.

I.5. Sayıtlılar

- Pastel boya tekniğinin öğrencinin gelişimi açısından önemli olduğu varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan kaynaklar, araştırma kapsamında yer alan konuları açıklayacak niteliktedir.
- Bu kaynaklar ulaşılamayan bazı önemli ve temel kaynaklar açısından da bibliyografik bir nitelik taşımaktadır.

I.6. Sınırlılıklar

- Bu araştırma ilköğretim 6. ve 7. sınıflarda görsel sanatlar derslerinde pastel boya çalışmalarının sanat eğitimindeki yerinin değerlendirilmesi ile sınırlıdır.
- Bu araştırma Altayçeşme İlköğretim Okulu öğrencileri ile sınırlıdır.
- Bu araştırma 2006-2007 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

I.7. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma sürecinde, konuyla ilgili ulaşılabilen her türlü birincil ve ikincil kaynaklar; kitaplar, süreli yayınlar, araştırmalar, internet vb. incelenmiş, yabancı dildeki kaynaklar Türkçe'ye çevrilmiştir. Elde edilen bilgiler değerlendirilmiş ve Altayçeşme

İlköğretim Okulu öğrencilerine uygulanan pastel boya çalışmalarının sonucu değerlendirilmiştir.

I.8. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Yapılan araştırmada konuyla ilgili literatür taranmıştır. Kütüphanelere gidilerek ilgili kitaplara ulaşılmış ve tarama yöntemi kullanılarak kaynaklar incelenmiştir. Uygulamada elde edilen veriler değerlendirilmiş, gerekli olan bilgiler araştırma kapsamında kullanılmıştır. Gerekli görülmeyenler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Uygulamalarda elde edilen veriler, öğrencilerin yapmış olduğu resimler ile belgelenmiştir.

I.9. Araştırma Yöntemi

Bu araştırma, kaynak tarama ve örnek olay incelemesi modelleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Yapılan araştırmada öncelikle resimde pastel boya kullanımı daha sonra da resim sanatında pastel boya tekniğinin ele alınışı, 12-13 yaş grubu çocuğunun sosyal ve sanatsal gelişimi, tarama tekniği ile incelenmiş ve veriler değerlendirilmiştir.

İlköğretim 6. ve 7. sınıflarda görsel sanatlar dersine ait öğretim programları incelenmiş Altayçeşme İlköğretim Okulu öğrencilerine pastel boya çalışmaları yaptırılmıştır. 5 adet etkinlik, programlı olarak uygulanmış, örnekler seçilmiş, programa katılan öğrencilerin düşünceleri sözlü ve yazılı olarak alınmış, soru-cevap şeklinde gerçekleştirilen açık uçlu soruların yanıtları değerlendirilmiştir.

II. RESİM SANATINDA PASTEL BOYA KULLANIMI

II.1. Pastel Boyanın Tanımı

Pastel, Ana Britannica'da, "8-10 cm boyunda çubuklar haline getirilmiş kuru resim boyama malzemesi ve bu boyalarla yapılan resimlere verilen ad" olarak tanımlanmış, bir başka kaynaktan, "genellikle çeşitli boyalarla renklendirilmiş sulu kalsiyum karbonat^{*} hamurundan yapılan küçük çubuk biçiminde bir tür renkli kalem"⁶ tanımı verilerek oluşma şekli anlatılmıştır. Pastel, toz haline getirilmiş pigmentin^{**} zambak ya da reçine ile karıştırılması sonucu elde edilen toz, çubuk ya da tablet boyadır. Şeref Bigalı, "Pastel kelimesi dilimize Fransızca'dan geçmiş aslı ise, İtalyanca hamur manasına gelen pasta kelimesinden gelir, yumuşaklığı anlatır."⁷ sözüyle bize pastelin kelime kökünün nereden geldiğini açıklamaktadır.

Pastel, pigmentin az miktarda bağlayıcı ile ezilmesi ve hamur haline gelmesiyle oluşur. Bağlayıcı madde pigmentlerin birbirine tutunmasını ve dağılmamasını sağlar. Adnan Turani, Sanat Terimleri Sözlüğü adlı kitabında, bağlayıcılar için, "bu eriyikler arasında pastel boya tozlarını en iyi yapıştıranı, süzgeçten geçirilmiş yulaf lapasıdır."⁸ açıklamasında bulunmuştur. (Suda bekletilen yulaf ezmesinin süzülen suyu kullanılır.) Bunun yerine; arap zambakı, jelatin ya da kitre de kullanılabilir. Her birinin pigmentle karışım oranı farklıdır. İyice ezilen karışım, içinde hava kalmayacak şekilde preslenir ve belli boyutlarda yuvarlak ya da köşeli biçimlerde kesilerek kurutulur. Böylece pastel boya çubukları meydana gelir. Ana renkler sadece pigment ve bağlayıcı içerirken, ara tonlar için ilaveten tebeşir tozu katılır. Hazırlanan pastel çubukları, kutulanarak kullanıma hazır hale gelmektedir.

Pastel boyanın kalitesi, pigmente ve yapım aşamasında içine katılan bağlayıcı miktarına göre belirlenir. Miktarın yetersiz olması, pastelin yumuşak ve kırılgan olmasına, rengin yüzeye fazla sıvanmasına neden olur. Gereğinden fazla olması da, pasteli sertleştirir, rengin yüzeye bırakılmasını güçleştirir, kağıdın yıpranmasına sebep olur. Bu yüzden karışım oranları yeterli miktarda olmalıdır.

^{*} **kalsiyum karbonat:** dolgu maddesi olarak kullanılmaktadır, öğütülmüş kalsiyum karbonat tebeşir ve kireç taşının öğütülmesinden elde edilir.

⁶ ANONİM, "Pastel", **Büyük Larousse**, Cilt 18, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1986, s.9213,

^{**} **pigment:** hem gözümüzde hem de nesnelerin genellikle dış yüzeylerinde bulunarak renklerin oluşmasını sağlayan çözünemeyen özel moleküllerdir.

⁷ Şeref BİĞALİ, **Resim Sanatı**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1999, s.482.

⁸ Adnan TURANİ, **Sanat Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995, s109.

Yağlıboya, suluboya ve pastel boyada kullanılan pigmentler aynıdır. Farkları, karışım maddelerinin farklı olmasındandır. Pastel boya, renk açısından çok daha parlak ve canlı bir görünüme sahiptir. Bunun nedeni pigmentin en yoğun olarak yüzeye geçtiği boya malzemesi olduğundandır. Pigment, bağlayıcının içine hapsolmadığı için ışığı yansıtmaz ve gerçek renk direkt izleyiciye görünür. "Yeni bir pastel boya kutusunu açtığınızda, gözleriniz görkemli renklerle kamaşır, bu yüzden boyamaya başlamak için sabırsızlanırsınız."⁹ İyi muhafaza edildiğinde, pastel boya canlılığından ve renginden hiçbir zaman ödün vermez. Hep yapıldığı günkü tazeliğinde ve canlılığında kalır. Yağlıboyada ise, bir müddet sonra içindeki yağdan dolayı renk sararır ya da koyulaşır, vernikten dolayı da kuruyarak çatlamalara neden olur. Suluboyada da yıllar geçtikçe renk soluklaşır. Bu tamamen içine ilave edilen karışımların, pigmentin yapısına etkisinden ileri gelmektedir.

Pastel boya, yanında ek malzemeler gerektirmeden yüzeye direkt uygulanabilmesi açısından kullanımı kolaydır. Kurumasını beklemek gerektirmeden üzerinde uzun süre çalışılabilir. Çalışma başlangıcından sonuna kadar renk kayıplarına neden olmaz. Özellikle kuru pastel mat olduğundan ışıktaki parlamaz ve gerçek renk görülür. İçinde pigmentin yapısını etkileyecek yağ ve vernik bulunmadığından zamana karşı en dayanıklı malzemedir.

Taşınması kolay olduğundan istenilen yere rahatlıkla götürülebilir. Hızlı bir şekilde hazırlanıp kullanılabilir. Kapatıcı özelliğinden dolayı, üst üste birkaç rengin uygulanabilmesine olanak sağlar. Ayrıca "çalışma üzerinde tonlamaları değiştirmek, istenmeyen yerleri silmek, düzeltmeler yapmak çok kolaydır."¹⁰

Yumuşak doku etkisi verir ve şiirsel bir anlatım taşır. "Yağlıboya güçlü ve enerjik çok tesirli bir boyadır. Suluboya, şeffaf ince ve zarif dokusuyla hoşla gider. Pastel ise; canlı ve parlak renklerinin kadife dokusuyla gözümüzü ve gönlümüzü büyüler. Işık pırıltılarını pastel kadar ifadeye muktedir hiçbir malzeme yoktur."¹¹

Her türlü yüzey (kumaş, zımpara kağıdı, ahşap, tuval, deri vb.) üzerine çalışılabilir. Ayrıca pastelin daha iyi tutunabilmesi için, grenli (pürüzlü) resim kağıtları üretilmiştir. Diğer resim malzemeleriyle (yağlıboya, guaj boya, suluboya, mürekkep,

⁹ Guy RODDON, **Pastel Painting Techniques**, London: Studio Vista, 1988, s.7.

¹⁰ Ronald PEARSALL, **Painting Course**, London: Chancellor Press, 1996, s.212.

¹¹ Şeref BİGALİ, a.g.e., s.483

kalem vb.) uyum içinde kullanılabilmesiyle de fark yaratır. Renk çeşitliliği açısından da en kapsamlı boya türü pasteldir. Hemen her tonda rengi mevcuttur. 200'den fazla renk seçeneği vardır.

Pastel boya çalışmalarının korunabilmesi için bazı vernik ve spreyle kullanılmaktadır. Bunlar da kısmen işe yarar fakat en iyi yöntem, yüzey cama değmeyecek biçimde paspartulanarak camlı bir çerçeve içine yerleştirilmesidir. Rutubetten ve sudan uzak tutularak, bu malzemenin yüzyıllar boyunca aynı tazelik ve canlılıkta kalması sağlanır.

II.2. Pastel Boya Çeşitleri

II.2.a. Kuru Pastel Boya

Toz pastel boya da denir. Kuru pasteller, renkli pigmentlerin su ve bağlayıcı ile karışmasıyla elde edilir. Genelde köşeli çubuk veya kalem şeklinde üretilirler. "Kalem şeklinde olanları ele bulaşmaz ve taşınması daha kolaydır. Detay çalışmaları için çok uygundur."¹² "Kalem pastellerle ince çizgilerle çalışarak, renkler direkt olarak kağıdın üstünde harmanlanabilir."¹³ Geleneksel bir sanatsal malzemedir. Çağımızda da yaygın olarak kullanılmaktadır.

II.2.b. Mumlu Pastel Boya

Toz boyaların erimiş mum ile karıştırılmasıyla elde edilir. Rengin üst üste uygulanması zordur. "Mum boya renkler sabit kalmadıklarından koyu rengin üstüne açık renk sürmek oldukça zordur."¹⁴ Silinmek istenen yerler, ancak kazınarak çıkarılır. Yağlı pastel boyaya göre daha serttir. Suyu dayanıklıdır. Terebentinle eriyebilir.

II.2.c. Yağlı Pastel Boya

Mumlu pastel boya ile birbirine çok yakındır. Yağlı pastel, daha yumuşak ve yağlıdır. Kağıda kolay tutunur. Üst üste birkaç renk sürmeye elverişlidir. Suyu dayanıklıdır. Terebentinle eriyebilen bir yapısı vardır. "Yağlı pastel, içinde parafin olduğundan, sürüldüğü yüzeyden dökülmez ve dış etkilere daha çok dayanıklı olur."¹⁵

¹² Toshinori GAMO, **Introduction to Pastel Drawing**, Japan: Graphic-sha Publishing, May 1993, s.8.

¹³ Arthur ZAIDENBERG, **Anyone Can Paint**, New York: Crown Publishers, 1960, s.240.

¹⁴ Jose M. PARRAMON, **Çizim ve Resim Sanatı**, (Çev.: Gönül Sipahi Çapan), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995, s.48.

¹⁵ Mümtaz İŞİNGÖR, **Temel Sanat Eğitimi**, Ankara: Veb Ofset, 1980, s.80.

Son yıllarda boya sanayinin gelişmesiyle "modern teknoloji pastel boyanın birçok çeşidini üretmiştir. Bunlar arasında; suda çözülebilen pastel boyayı (aquarelle kalem) ve pastel çubukları şeklindeki yağlıboyayı da saymak mümkündür."¹⁶

Aquarelle kalemin, suda çözülebilen bir yapısı vardır. Genelde kuru kalem şeklinde üretilen bu boya, çalışma yapıldıktan sonra, suya daldırılmış fırça ile dağıtılır ve suluboya etkisi ortaya çıkar. Bir de yağlıboyaların yuvarlak çubuk şekline getirilmiş hali vardır. Bunlar da kontrollü kullanımı ve biçimce benzemesi açısından pastel boya ile benzerlik taşır. Terebentinle çözülebilir. Çalışma yapıldıktan sonra, terebentine daldırılmış fırça ile çarpıcı etkiler ortaya çıkar.

¹⁶ Jonathan STEPHENSON, **The Materials and Techniques of Painting**, Spain: Artes Graficas Toledo, 1995, s.70.

II.3. Pastel Boyanın Tarihçesi

II.3.a. Resim Sanatında Pastel Boya Kullanımı

"Yumuşak pastellerin (kuru pastel) sanatsal olarak kullanımı 250 yıl öncesine dayanır. Fakat renkli tebeşirlerin kullanımı binlerce yıl öncesine, mağara resimlerinde, Fransa, İspanya ve Güney Afrika'da görülür."¹⁷ O zamanlar; kırmızı, beyaz ve okre sarısı pigmentler ile yanmış kemik kullanılıyordu. Pastelin diğer bir çeşidi olan "mum boya ise, eski Mısır, Yunan ve Roma'da ankostik* adı verilen bir teknikle, erimiş mum içine toz boyları karıştırarak yapılır ve yaygın olarak kullanılırdı."¹⁸ Antik çağda kullanılan bu boyayı, sıvı halde tutabilmek için terebentin ilave edilirdi.

Pastelin, sanatçılar için bir çizim aracı olarak gelişmesi 15. yy.'da başlar. "15. ve 16. yy.larda, taslak ve desenleri yapabilmek için pastel boyanın sanginle** birlikte de kullanıldığını görüyoruz."¹⁹ Bu dönemde pastel boya, ressamlar için çekici bir malzeme olmuştur. Ancak tebeşirler, kalemler ve pasteller o dönem için birkaç renkle sınırlıdır. Yine de Jean Fouquet (1420-1480?), Sandro Botticelli(1445-1510), Leonardo Da Vinci (1452-1519), Michelangelo Buonarroti (1475-1564) vb. sanatçıların birçoğu desen ve eskiz çalışmalarında, yardımcı malzeme olarak kullanmışlardır.

Leonardo Da Vinci geleneksel malzeme olarak, sıcak kırmızı tebeşir olan sangin ile çizimler yapıyordu. "Son Akşam Yemeği" adlı eserinin bazı eskizlerinde ise, renkli tebeşir kullandığı görülmüştür. Sangin ve mürekkeple çizilmiş "Yaşlı Yakup'un Başı ve Mimari Eskiz"de, "Yakup'un yüz hatlarında şaşırma, korku ve gelecek kötü olayların farkında olma ifadesi aynı anda verilmiştir."²⁰ Leonardo, birçok bitki eskizi de yapmıştır. "Bitkilerin dış görünümünden, içlerinde nasıl bir hayat döngüsü yaşandığını ortaya çıkarmaya çalışıyordu. "Beytullahim Yıldızı" adlı eskizinde, Leonardo'nun çiçeğin karakteristik formunu hem yakaladığını hem de stilize edilebildiğini görürüz."²¹

¹⁷ Historical Foundations of Pastel; <http://www.artshow.com/apow/history.html>, 1998.

* **ankostik:** eriyik halde sıcak balmumu bağlayıcı ile pigmentlerin karışımından elde edilmiş boylarla yapılan bir resim türü.

¹⁸ Jose M. PARRAMON, a.g.e., s. 48.

** **sangin:** (sanguine) çizimde kullanılan kırmızımsı ya da ten rengi yumuşak tebeşir ya da mum boya.

¹⁹ ANONİM, "Pastel", **Büyük Lugat ve Ansiklopedi**, Cilt 9, İstanbul: Meydan Yayınevi, 1981, s.928.

²⁰ Elke Linda BUCHHOLZ, **Leonardo Da Vinci**, (Çev.: Ali Kurultay), İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2005, s.47.

²¹ Elke Linda BUCHHOLZ; a.g.e., s.42-43.

Resim 1. Leonardo Da Vinci, "Yaşlı Yakup'un Başı Ve Mimari Eskizler"

Resim 2. Leonardo Da Vinci, "Beytullahim Yıldızı"

İtalyan Rönesansı, mühendislik ve mimarlık çizimlerinde kırmızı tebeşir kullanırdı. Bu malzemeye benzeyen pastel boyayı Guido Reni (1575-1642), baş ve büst çalışmalarında kullanmıştır.

Pastel boya, 18. yy.da özellikle "portrelerde yaygınlık kazanmış, Rokoko döneminin en sevilen malzemesi olmuştur."²² Bu dönemde, uygulanmasının doruk noktalarına ulaşmıştır. Venedikli kadın ressam Rosalba Carriera (1675-1757), bu malzemeyi ustaca kullanımıyla bilinen ünlü ressamlardanır. Silme ve harmanlama yöntemi ile eserlerine yumuşaklık, hassasiyet, zerafet kazandırmıştır. "Karıştırılmış pastel boya darbeleri kullanarak, şaşılacak şekilde hoş ve övgüye değer portreler yaratmıştır. Bağımsız pastel darbeleriyle fırfırlı elbiseleri ve saçın dokusunu ortaya çıkartmakta da ustadır. 1720 yılında Paris'e gittikten sonra, o zaman çocuk olan XV. Louis'de dahil olmak üzere, birçok aristokratın ve kraliyet ailesi mensuplarının

²² ANONİM, "Pastel", **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Cilt 3, İstanbul: Yem Yayınları, 1997, s.1453.

portrelerini"²³ yapmıştır. Pastel boya ile yaptığı portrelerle sanat çevresinin ilgisini toplamıştır. 18. yy. başlarında Alman sanatçı Johann Alexander Thiele (1685-1752) de pastel sanatının gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Resim 3. Rosalba Carriera, "Dört Mevsim"

Fransa'ya baktığımızda, uzun yıllar yağlıboya ile eser üreten Jean Baptiste Simeon Chardin (1699-1779) konularını genelde, mutfak eşyalarından (kap, şişe, meyve, ekmek, tavşan, balık vb.) seçtiği ve son dönem çalışmalarında çoğunlukla pastel boya kullandığı görülmektedir. "Diderot, onun resimleri için; paletinde karıştırdığı beyaz, kırmızı ya da siyah pigmentler değil, nesnelerin özü yorumunu yapmaktadır. Chardin ise; kişi renkleri kullanır, fakat duygularıyla resim yapar demektedir.

Chardin, gerek üslubunun benzersizliği gerekse konularının dönemin toplumsal dengeleri içinde yerini bulmuş olması nedeniyle 18. yüzyıl Fransız resminin en önemli isimlerinden biridir. Son dönemlerinde, gözlerini daha az yoran pastelle resim yapmaya başlamış ve bu sanatçı için yeni bir malzeme olmuştur. 1775 yılında pastel boya ile

²³ Rosalba Carriera; <http://www.artacademy.com.tr/ArtPainterDetail.asp?dID=184>, 1996.

yaptığı otoportre, sanat tarihinde bu türün en önemli örneklerinden biri olarak yerini almıştır."²⁴ "Pastel konusunda, teknik olarak önemli yenilikler yapmıştır. Figürlerini, kendine has oluşturduğu renkler ve paralel çizgilerle çalışırken, form, ışık ve gölge konusunda oldukça başarılı olmuştur. Yağlıboya resimlerinde de olduğu gibi, üst üste oluşturduğu renk katmanlarıyla kalın dokular ortaya çıkarmış, birbirini izleyen her katman, formun dokusunu ve tonal yapısını zenginleştirmiştir. Renkleri harmanlayarak kullanmamıştır. Eserlerine yakından bakıldığında, yüzey üzerinde, hafifçe vurulmuş ince renk çizgileri, belli bir uzaklıktan bakınca ise, kendine özgü bu çizgiler uyum içinde görülür. Bu teknik, Chardin tarafından, yaklaşık 100 yıl önceden, empresyonistlere yaklaşan bir şekilde çalışılmıştır. Bu teknik o zamanlar için devrim niteliğindedir."²⁵

Resim 4. Jean Baptiste Simeon Chardin, "Otoportre"

²⁴ Jean Baptiste Simeon Chardin; http://www.lebriz.com/v3_artst/san_Bio.aspx?sanID=2889&lang=TR, 2000.

²⁵ ANONİM, "Pastel", **The Dictionary of Art**, Volume 24, New York: Macmillan Publishers Limited, 1996, s.243-244.

Jean Etienne Liotard'ın (1702-1789) ise İsviçreli bir sanatçı olarak pastel tekniğini kullandığını belirtmeliyiz. Pastel çalışmalarında, malzemenin tüm hassasiyetini ve yumuşaklığını kullanmış, ince detayları özenle boyamış, ışık gölge alanlarını etkili bir biçimde resimlerine yansıtılmıştır. Olağanüstü dokulara sahip sosyete portreleri üretmiştir. "Liotard, 1738-42 yıllarında İstanbul'da yaşamış, bu yıllarda sakal bırakmış ve sadece Türk giysileri giymiştir. Daha sonraki yıllarda önce Viyana'da sonra da Paris'te çok ünlü bir ressam olduğunda kendisine, 'peintre turc' (Türk Ressamı) denmiştir. İstanbul'dan aldığı tat hep resimlerine yansımış, henüz oryantalizm moda değilken o, resimlerinde doğu egzotizmini kullanmıştır."²⁶

Resim 5. Jean Étienne Liotard, "Çikolatacı Kadın"

²⁶ Jean Étienne Liotard; <http://www.arspoetika.blogcu.com>, 2006.

Maurice Quentin De La Tour (1704-1788), Paris'te çalışmıştır. Pastel alanında büyük isimlerden biridir. Emsalsiz portreler üretmiştir. Çalışmaları yumuşak ve hassas değil daha donuktur. Eserlerinde; detay, özgürlük, netlik ve yeterlilik görülür. Çoğu pastel sanatçısı onun parlak renklerine ve dokusuna hayranlık duymuştur. Pastel resme, yeni bir bakış açısı getirmiş ve birçok Parisli sanatçının (Watteau, Parroneau vb.) esin kaynağı olmuştur.

Resim 6. Maurice Quentin De La Tour, "15. Louis"

Joseph Vernet (1714-1789), pasteli figür çalışmalarında kullanırken, Jean Baptiste Perronneau (1715-1783), "pastelle yaptığı genç kız portreleriyle büyük ün kazanmıştır."²⁷ Jean Saint Simon (1808-1860) pasteli çiçek resimlerinde kullanmıştır.

Resim 7. Jean Baptiste Perronneau, "Kadın Portresi"

İngiliz sanatçı Francis Cotes (1726-1770); gri, kırmızı ve siyah renklerle çarpıcı portreler resmeden Hugh D. Hamilton (1739-1808); zarif, güçlü ve parlak renkleriyle John Russell (1745-1806), pastel boya alanında ün kazanmışlardır.

²⁷ ANONİM, "Pastel", **Grolier International Americana Encyclopedia**, (Çev.: Medya Holding A.Ş.), Cilt 11, İstanbul: Grolier Incorporated, 1983, s.25.

Resim 8. Francis Cotes, "General Keppel'in Portresi"

Resim 9. John Russell, "Kitap Tutan Bir Bayanın Portresi"

Ozias Humphry (1742-1810), İngiliz ressamı ve minyatürcüsüdür. Pastel çalışmalarındaki renk vuruşlarını kendisinden sonra gelenlere miras bırakmıştır. Fransız sanatçı Emile Levy (1826-1890) ondan etkilenmiştir. İngiliz ressam Henry Bright (1814-1873) da manzara resimlerindeki özgün çizgisi aşılamamış ünlü pastel sanatçılarından biridir. "18. yy.da pastel tekniği daha çok portreyle birlikte kullanılmıştır."²⁸

19. yy. başlarında pastel popülerliğini bir miktar yitirmiştir. Yoğun olarak kullanımının incelenmesinde, empresyonist sanatçılara bakmak gerekmektedir. "Yüzyılın sonuna doğru, İzlenimcilik akımıyla yeniden canlanmış ve çeşitli denemeler yapılmış, yeni teknikler geliştirilmiştir."²⁹ Bu dönemde ünlü bir yağlıboya ressamı olan Jean Francois Millet (1814-1875), fakir işçileri ve hayvanlarıyla çobanların pastel boya resimlerini yaparak, toplum hayatını yakından tanımlamıştır. "İşçiler" adlı eserinde pastel boyayı kurşun kalem ile karıştırarak kullanmış, çizgi vuruşlarıyla etkili bir anlatım yakalamıştır.³⁰ Edouard Manet (1832-1883) pasteli daha çok portre çalışmalarında kullanmış, ışık-gölgeyi renk vuruşlarıyla etkili biçimde resimlerine yansıtmıştır.

Resim 10. Jean Francois Millet, "İşçiler"

²⁸ ANONİM, "Pastel", **Gelişim Hachette**, İstanbul: Gelişim Yayınları, 1983, s.3342.

²⁹ ANONİM, **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, a.g.e., s.1453.

³⁰ Bkz.: Genevieve MONNIER, **Le Pastel**, Paris: Skira, 1983, s.60.

Resim 11. Edouard Manet, "George Moore"

Edgar Degas (1834-1917) bilinen en ünlü pastel boya sanatçısıdır. Pastelin tüm etkilerini ustaca kullanmıştır. Anlık hareketleri resme yansıtmakta çok başarılıdır. Balerinler, at koşuları ve sokak görüşleri, konuları arasındadır. "Degas'ın ilk resimleri geleneğe bağlıdır. Ancak sağlam biçimler üzerine kurduğu desenine, renkli karalamalar dağıtmış, sert konturlardan uzaklaştırmıştır. Etüt desenlerden şiir haline gelen bir boya desenine varmıştır."³¹ "Kapalı yerlerde ışığın lokal tonlarını titizlikle araştırması sonucunda, çizgiyi renkçi bir anlayışla bağdaştırmıştır."³² İlk kişisel sergisini 1892'de açmıştır. Bu sergide sadece pastel boya tekniği ile yapılmış peyzaj resimlerini izleyiciye sunmuştur.³³

³¹ Adnan TURANİ, **Dünya Sanat Tarihi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1992, s.516

³² Kaya ÖZSEZGİN, "Doğumunun 140. yılında Degas", **Milliyet Sanat Dergisi**, 30 Ağustos 1974, S.95, s.14.

³³ Bkz.: Edgar Degas; <http://www.yale.edu/opa/v31.n15/story10.html>, 2003.

Resim 12. Edgar Degas, "Balerinler"

Resim 13. Edgar Degas, "Yeşiller İçindeki Şarkıcı"

Fransız ressam Odilon Redon (1840-1916) zarif ve usta renk vuruşlarıyla pastel boya çalışmalar yapmıştır. Redon; "Benim sanat anlayışında, birbiriyle bağlantılı, biçim değiştirip, dönüşüme uğramış şekilleri gözlemleyebilirsiniz. Varolması mümkün olmayan ama kendilerine özgü mantığı olan şekillerdir, benim resimlerimde görülen."³⁴ der. "Resimlerinin gerçekçiliği, zorlukla kavranan sembolik öğelerle güçlü bir kontrast oluşturmuştur."³⁵ Pastelin renklerinin kaynaşma özelliği ve etkili kontrastlığı Redon'un bu malzemeyi sevmesini sağlamıştır. Çalışmalarına, kağıdın kendi rengini de dahil etmiştir. Mitoloji, hayaller, figürler, rüyalar, konuları arasında yer alır. Yaptığı çiçek resimleri ise, çoğunlukla gerçekte var olmayan hayali türlerdir.

Resim 14. Odilon Redon, "Madam Arthur Fontaine"

³⁴ Maurice SERULLAZ, **Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi**, (Çev.: Devrim Erbil), İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998, s.151.

³⁵ Francisco Asensio CERVER, **Yeni Başlayanlar İçin Pastel**, (Çev.: Süreyya Evren Türkeli), İstanbul: Literatür Yayıncılık, 2003, s.165.

Resim 15. Odilon Redon, "Buket"

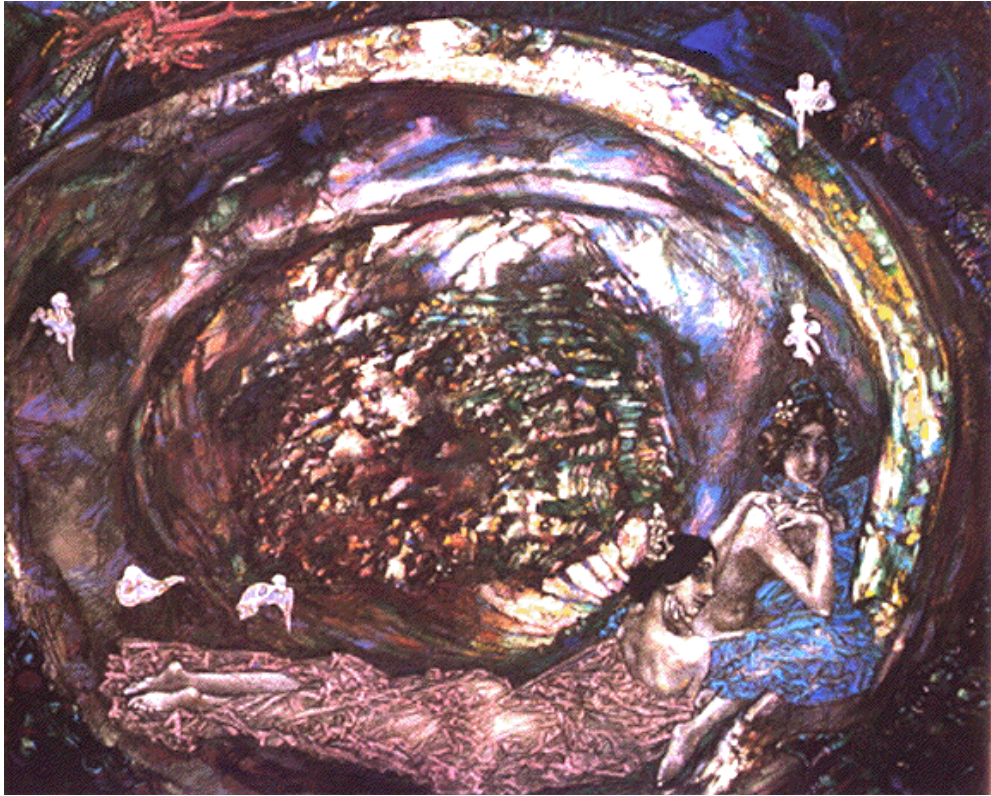
Pierre Auguste Renoir (1841-1919), pastel resimlerini çizgisel bir üslupla çalışmış, kağıdın renginden yararlanmıştır. Bu çalışmasında, sanatçının çocukları ve onların dadısı olan Gabrielle resmedilmiştir.

Resim 16. Pierre Aguste Renoir, "Gabrielle ve Renoir'ın çocukları"

"Manet, Degas ve Renoir 19. yüzyılın son çeyreğinde pastelın yeniden popülerliğini kazanmasında etkili olmuş önemli ressamlardır."³⁶ Toulouse Lautrec (1864-1901), Pierre Bonnard (1867-1947) gibi birçoğu da pastel boya tekniğini kullanmış diğer ünlü Fransız sanatçılardır.

Rus sanatçı Mikhail Aleksandrovic Vrubel (1856-1910) pastel boyayı tuval ve karton üzerine ve guaj boya ile birlikte kullanarak başarılı çalışmalar yapmıştır.

**Resim 17. Mikhail Aleksandroviç Vrubel, "İnci İstiridye",
karton üzerine pastel, guaj ve füzen**

Massachusetts'ten ressam Ruth Henshaw (1772-1848) mum ışığını kullanmış ve silüet biçimli etkili eserler üretmiştir. Mc Neil Whistler (1834-1903) Venedik manzaralarını içeren 50 muhteşem pastel çalışması yapmıştır. Childe Hassam (1859-1935) New York manzaraları ve bayrak motifleriyle tanınmıştır.

³⁶ Charles S. MOFFETT, **Impressionist and Post-Impressionist Paintings**, New York: The Metropolitan Museum of Art, 1998, s.44.

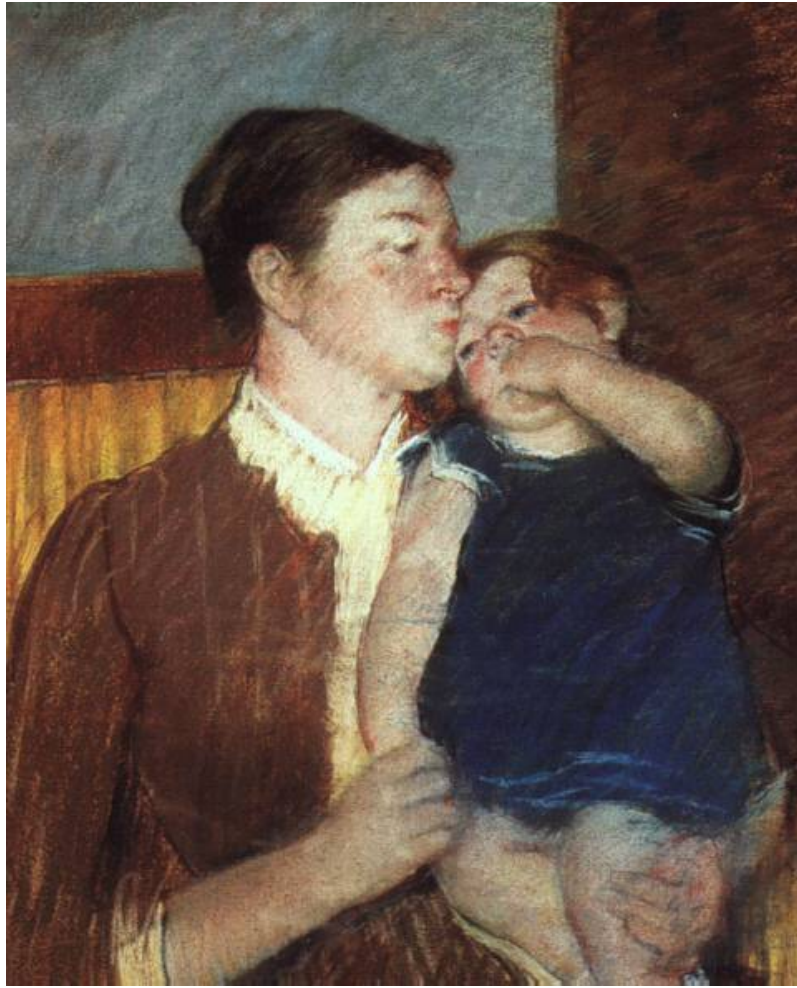

Resim 18. Mc Neil Whistler, "Venedik Manzarası"

Resim 19. Childe Hassam, "New York Tipisi"

Amerikalı sanatçı Mary Cassat (1844-1926) La Tour'un çalışmalarını görmek için Avrupa'ya gitmiştir. Empresyonistlerle birleşmiş ve ilk kez onlarla sergi açmıştır. Anne ve çocuk konularından ilham almış, tekrar tekrar aynı modelleri kullanarak, içtenlik, samimiyet hissi araştırmıştır. Amerika'da empresyonist olarak benimsenmiştir. "Degas gibi yaşamının son yıllarında yoğun olarak pastel çalışmalar yapmıştır. Özellikle son pastel çalışmalarında, renkler daha canlı, parlak ve kuvvetli, eserleri daha çarpıcı görülmektedir."³⁷ Ünlü resim koleksiyonerlerinden Havemeyer ve Stillman aileleri, çalışmalarını kamu ve özel koleksiyonları için satın almışlar, ayrıca Mary Cassat'ın tavsiyesiyle Fransız empresyonistlerinden de birçok resim satın almışlardır.

Resim 20. Mary Cassat, "Anne ve Çocuk"

1870'de pastel sanatına değer kazandırmak için birçok ressam bir araya gelerek Pastel Birliği'nin temelini oluşturmuştur. Bu ressamlar; Fransız Millet, Degas, Moreau, Levy, İngiliz Whistler, Hollandalı Jong, Alman Von Lenbach, Max

³⁷ Doreen BOLGER, **American Pastels**, New York: Metropolitan Museum of Art, 1989, s.58.

Liebermann, Franz Stack, Norveç'ten Fritz Thaulow vb. daha birçok tanınmış ressam bu oluşuma destek vermiş, sergiler açmış ve eserler üretmişlerdir.

"Yağlı pasteller ise diğer boya çeşitlerine göre oldukça yeni bir malzemedir. 1921'de kuramcı ve sanatçı olan Kanae Yamamoto ile iki kayınbiraderi tarafından keşfedilmiş ve geliştirilmiştir."³⁸ Yüksek kaliteli pastel, yumuşak, yoğun ve parlak renklere sahiptir. Bu dönemde Sakura Pastel Şirketinde üretime başlanmış ve böylece yağlı pastel boya tam olarak ortaya çıkmıştır.

Yeni üretim memnuniyet verici değildir. Pigment yoğunluğu düşük ve üst üste boya tabakası vurmak imkansızdır. Bu yüzden 1924'te yüksek kıvamlı renkli pastel boya üretilmeye karar verilmiştir. 1927'de ise çocuklar da göz önünde bulundurularak son formül geliştirilmiştir.

Bill Creevy, The Pastel Book adlı kitabında, "Yağlı pastelleri ilk olarak 1960'ların sonunda, üniversite eğitimim sırasında duydum"³⁹ sözüyle, bize eğitimde yaygın olarak kullanımının hangi zamana rastladığı konusunda ufak da olsa bir bilgi vermektedir. "Bu malzeme mum boyalara benzemektedir ama daha yumuşak ve yüksek kalitede pigment kullanılmıştır."⁴⁰

1947'de yüksek kalitede sanat malzemeleri üreten Fransız tüccar Henri Sennelier; Pablo Picasso (1881-1973) ve Henri Goetz'in (1909-1989) önerisiyle ilk profesyonel yağlı pastelleri üretmeye başlamıştır. "Goetz, yağlıboya resimlerine başlarken kullanabileceği bir pastel boya hayal ediyordu. Picasso ise, her türlü yüzey (ahşap, kağıt, metal vb.) üzerine, herhangi bir hazırlık yapmadan ve zaman kaybetmeden uygulayabileceği bir pastel boya istiyordu."⁴¹ Sennelier, bu iki ressamla çalışarak kaymak tadında, olağanüstü renk yoğunluğu ve kalitesi olan yağlı pastelleri üretmiştir. Tamamen asitten arındırılmış, toz bırakmayan ve asla sertleşmeyen ve böylece asla çatlamayacak bir maddedir.

Yağlı pastel ayrıca ucuz ve kullanımı kolay olduğundan, herkesin rahatlıkla temin edebileceği bir malzemedir. Kısa zamanda üne kavuşmuş, öğrenciler ve genç sanatçılar için özgür bir anlatım aracı olarak vazgeçilmez olmuştur.

³⁸ Henri Goetz – Pablo Picasso; <http://www.oilpastelsociety.com/history.htm>, 2004.

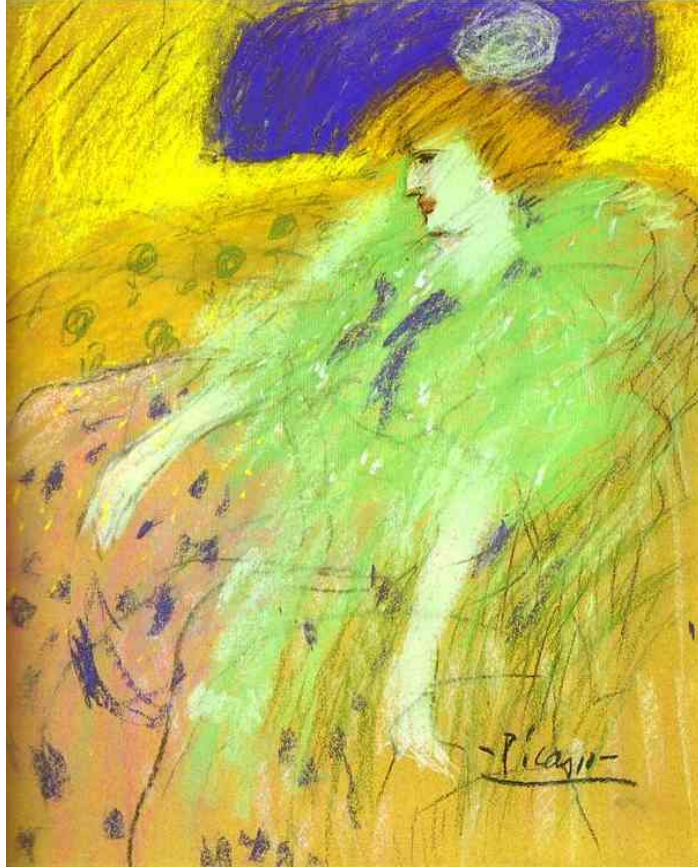
³⁹ Bill CREEVY, **The Pastel Book**, New York: Watson-Guption Publications, 1991, s.137.

⁴⁰ Bill CREEVY, a.g.e., s.137.

⁴¹ Bkz.: Henri Goetz – Pablo Picasso; <http://www.wetcanvas.com/Articles2/250/541/>, 1998. - <http://www.oilpastelsociety.com/history.htm>, 2004.

Resim 21. Henri Goetz, "Kompozisyon"

Resim 22. Pablo Picasso, "Mavi Şapkalı Kadın"

1870'lerde Fransa'da temeli atılan Pastel Boya Dernekleri şu anda dünyanın birçok ülkesinde mevcuttur ve faaliyetlerini sürdürmektedir. Burada sanatçıların bir araya gelmesindeki amaç, pastele gereken değeri kazandırmak ve bu tekniği geliştirmek, yaşatmaktır. Bunun için dünyanın birçok yerinden ressamlar pastel boya tekniği ile

eserler üretmekte, bir araya gelmekte ve sergiler açmaktadırlar. Özellikle Amerika'nın birçok şehrinde kurulan uluslararası pastel birlikleri etkileyici çalışmalarıyla sanatçılara ilham vermektedir. 2004 yılında yine Amerika'da kurulan yağlı pastel birliği de çalışmaları ve web sitesi ile sanatçılara ışık tutmaktadır. Pastel boya sanatı üzerine günümüzde Avrupa ve Amerika'da yayınlanmakta olan birçok dergi ve web sitesi de vardır.

John Blockley (? – 2002)

İngiliz sanatçının pastel boya eserlerinde renk yoğunluğu ve çarpıcılığı dikkat çeker. "Resmin sürekli bir arayış olduğunu söyler. Resim yapmak, konuya yeni düşünceler ve yorumlar getirmektir der. Çalışmaları, çevresindeki her şeyi sürekli gözlemlemeye dayanırken, gerçek amacı fotoğraf gerçekçiliğine yanaşmamaktır."⁴² 1969 yılında "İngiliz Pastel Derneği" ne seçilmiştir. Pastel boya konusunda kitap yazan sanatçı, pastele ilgi duyan birçok kişi için örnek teşkil etmiştir.

Resim 23. John Blockley, "Gaz Lambası"

⁴² John BLOCKLEY, **Pastel Boya Resim Tekniği**, (Çev.: Kezban Akçalı), İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1992, s.8.

Ken Paine (1926-)

İngiliz sanatçı, portre çalışmalarıyla ün kazanmıştır. Bu portrede, pastelın doğrudan etki ve anlam yaratma özelliklerinden faydalanmıştır. Hızlı bir şekilde çalışan ressam, önce renklerle alt taslak hazırlamış, bunun üzerine kalın boya vuruşlarıyla tonlamalar yapmıştır. Son evrede parlak renkler ve çizgiler kullanarak eserini tamamlamıştır.

Resim 24. Ken Paine, "Genç Bir Kadın Başı"

Francesc Crespo (1936-)

Renkleri önce parmaklarıyla yayar sonra üzerinde çalışır. Renkleri üst üste sürüp, parmaklarıyla kaynaştırıp yüzeye yaydıktan sonra her defasında parmaklarını ve pastel çubuğunu temizleyen Crespo, "Böyle çalışmazsanız yapmak istediğiniz resim gider, elinizde yalnızca gri bir senfoni kalır"⁴³ sözüyle çalışma biçimi hakkında ipuçları vermektedir. Dağınık formlarla eserler üreten sanatçı izleyende içtenlik ve özgürlük hissi uyandırır.

Resim 25. Francesc Crespo, "Vazoda Çiçekler"

⁴³ Jose M. PARRAMON, a.g.e., s.104.

Kay Gallwey (1936-)

İngiliz ressam, pastelın parlak ve kuvvetli renklerini kullanır. Bu çalışmasında konunun ruhu muhteşem bir şekilde yansıtılmıştır. "Kullandığı tarama çizgileri, yapıyı ve arka plan detaylarını, balerinin elbisesini, saçının hareketini vurgulamaktadır. Doğrusal çizgi vuruşlarını, ince ve kaba bir biçimde uygulayarak görsel zıtlık yaratmıştır."⁴⁴ Hareketlilik ve canlılık tüm alana yayılarak konunun çarpıcılığını arttırmıştır.

Resim 26. Kay Gallwey, "Balerin"

⁴⁴ Judy MARTIN, **The Encyclopedia of Pastel Techniques**, London: Headline Book Publishing, 1992, s.33.

Judy Martin (1940-)

Avustralyalı sanatçının, "pastelle akriliği birlikte kullandığı bu resminde canlı renkler hayati önem taşıyor. Alta yapılan ve renkler için bir anahtar sağlayan taslak resim, esas olarak kırmızı ve sarı gölgelerden oluşuyor ve üste kuvvetli darbelerle uygulanan pastel renklerle kontrast yaratılıyor. Gökyüzünde, mavi pastel vuruşlarının parlak kırmızıyı örttüğü yerlerde bu etki çok net görülebilir."⁴⁵

Resim 27. Judy Martin, "Orkestranın Yeri"

⁴⁵ Hazel HARRISON, **Yeni Başlayanlar İçin Çizim ve Resim Tekniği**, (Çev. Zarife Biliz), İstanbul: Alkım Yayınevi, 2006, s.199.

Moris Gontard (1940-)

Fransız ressam, huzur duygusu veren bu resimde, pastelin çeşitli dokular yaratabilme özelliğinden faydalanmıştır. Yumuşak renklerin dinginliğini soyut bir düzenlemeyle karşımıza koymaktadır. Açık renklerin uyumu ve hafif çizgilerle yapılan biçimsel ayrım gözü yormazken, izleyiciye hoş bir tat vermektedir.

Resim 28. Moris Gontard, "İsimsiz"

Nycol Beaulieu (1951-)

Fransız sanatçı bu resminde, tüm pastel tekniklerinden faydalanmış, uyguladığı renkleri yer yer karıştırmıştır. Figürlerin hareketini betimlemek için resmin formuna uygun biçimde çizgiler kullanmış, ön plandaki güçlü ve kararlı çizgi vuruşlarıyla açık koyu değerleri oluşturmuştur.

Resim 29. Nycol Beaulieu, "İsimsiz"

Lydie Arickx (1954-)

Fransız sanatçı, pastelin parlaklığından ve canlı renklerinden yararlanır. Pastel resimlerini oldukça özgün çalışmış ve çarpıcı eserler üretmiştir. Bu resminde eğilen insan gövdesinin zorlanan bir görünümü vardır.⁴⁶ Yakından bakıldığında, çizgilerin çok serbest ve gevşek olduğu görülmektedir. Resimdeki keskin çizgisellik izlenimi, açık koyu değerlerin ustaca kullanımıyla betimlenmekte, ön planda kullandığı kırmızı bir anda izleyiciyi kendine çekerken, kağıdın renginden de faydalanması derinlik etkisi uyandırmaktadır.

Resim 30. Lydie Arickx, "Eğilmiş İnsan"

⁴⁶ Bkz.: Gerard XURIGUERA, **Le Dessin**, France: Editions Mayer, 1987, s.49.

Pastelin tarihine baktığımızda, sanatçıların her dâim kullandığı vazgeçilmez bir malzeme olduğu görülmektedir. Her ressamın elinde farklı bir boyut kazanan pastel boya, tarih ilerledikçe, gelişen akımlar ve teknoloji ile kendine değişik uygulama alanları bulmuştur. Bugün, genelde yurt dışında kurulmuş olan pastel boya birlikleri, bu tekniğin tanıtımı ve kullanımının yaygınlaşmasında önemli rol oynamaktadır. Birçok ünlü ressam bu derneklere destek vermekte, sergiler açmakta ve eserler üretmektedir.

II.3.b. Türk Resim Sanatında Pastel Boya Kullanımı

Resim sanatı tarihimize baktığımızda, "Osmanlılar, sistemli bir güzel sanatlar eğitimiyle ilk kez Pierre Dësire Guillement'nin⁴⁷ Desen ve Resim Atölyesi'nde karşılaşmışlardır (1874). Atölyede ilk yılın sonunda düzenlenerek halka açılan "L'Exposition de l'Académie de Desin et de Peinture a Përa (Pera'da Desen ve Resim Atölyesi Sergisi)" vesilesiyle La Turquie gazetesinde yayınlanan makalede, yetenekli Mösyö Guillement'nin gözetiminde eğitimlerini sürdürenlerin karakaleminden **pastel** ve yağlıboyaya geçtikleri, öğrencilerin manzara ve çiçek resimledikleri, antik heykeller ve canlı modellerden figür çalıştıklarına dair ayrıntılı bilgi verilerek⁴⁸ pastelin sanatçılarımız tarafından kullanımının ne zamana denk geldiği konusunda aydınlatılmaktadır.

Pastel boya, Türk Resim Sanatı Tarihi'nin başlangıcından günümüze kadar birçok sanatçı tarafından, gerek desen gerekse resim çalışmalarında kullanılmıştır. Pastel tekniğini tek başına veya diğer boya ve malzemelerle birlikte de denemiş olan Türk sanatçıları etkili eserler üretmişlerdir.

⁴⁷ Deniz ARTUN, **Paris'ten Modernlik Tercümleri**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007, s.39.

⁴⁸ Deniz ARTUN, a.g.e., s.40.

Nazmi Ziya Güran (1881-1937)

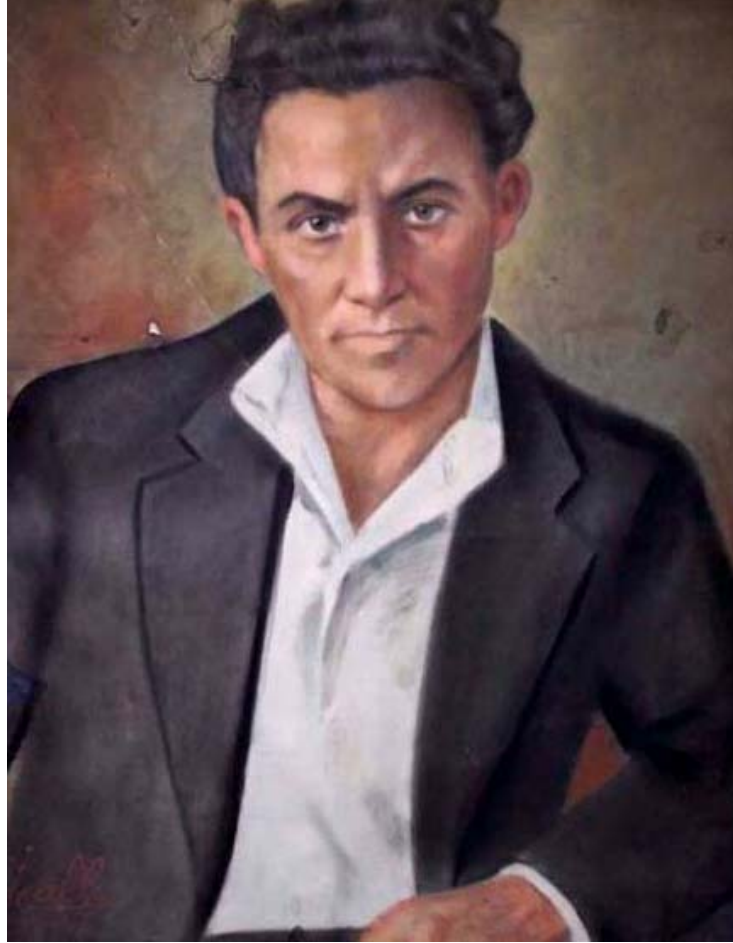
1905'te İstanbul'a gelen Signac ile tanışması, Nazmi Ziya'nın resimlerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Çalışmalarında izlenimci bir anlatım taşıyan sanatçı için; gecenin, gündüz olmak için geçirdiği ışık değişimlerini görmek, rengi anlamak için çok önemlidir. Pastel portre çalışmasında çizgisel bir üslup görülmektedir. Kağıdın rengini de kullanarak esere derinlik kazandırmıştır.

Resim 31. Nazmi Ziya Güran, "Portre"

İbrahim Çallı (1882-1960)

Türk sanatı tarihimizde önemli bir yere sahip olan Çallı'nın konuları genelde peyzaj, figür ve portreden oluşmaktadır. Eski fotoğraf kağıdı üzerine karışık teknik kullanılarak yapılmış otoportre kendi yağlıboya otoportresini yapmadan önce, fotoğrafı çekilip büyütülmüş ve sanatçı tarafından renklendirilmiştir. Resimdeki renklerin olgunluğu ve hassas gölge geçişleri etkilidir.

Resim 32. İbrahim Çallı, "Otoportre", karışık teknik

Mihri Müşfik (1886-1954?)

Öncü kadın ressamlarımızdan biridir. Ressam Fausto Zonaro'dan özel resim dersleri almıştır. Roma'da ve Paris'te öğrenimini sürdüren sanatçı portre yaparak hayatını devam ettirmiştir. Sanatçı yeteneğinin yanında karizmatik kişiliğiyle dönemin tutucu ortamında genç kızların da resim ve heykel eğitimi alması için yoğun bir mücadele içine girmiş, çabalarının sonucu resim hocalığının yanında İnas Sanayi-i Nefise Mektebinde hem idarecilik yapmış hem de yeni yetenekler yetiştirmiştir. Pastel boya portre çalışmasında önce tonlamalar yapmış, üzerine çizgi vuruşlarıyla resmini tamamlamıştır. Kağıdın renginden de faydalanarak eserinde bütünlük sağlamıştır.

Resim 33. Mihri Müşfik, "Bebek Portresi (Leylâ Turgut)"

Feyhaman Duran (1886-1970)

"Resimlerinde allı kuşaaının izlenimci etkisi daha az görülür. Eserlerine yerel bir ışık, renk ve atmosfer katabilmeyi başarmıştır. Yumuşak bir anlatım ve abartılmamış bir teknikle yaptığı resimlerinde sağlam bir desen anlayışı vardır."⁴⁹

Resim 34. Feyhaman Duran, "Nü (Oturmuş Kadın)"

⁴⁹ Haz.: Mustafa Orkun MÜFTÜOĞLU, **Türk Resim Sanatında Desenin İşlevi**, (Sanatta Yeterlik Eser Metni), İstanbul: Yayınlanmamış eser, 2005, s.93.

Hakkı Anlı (1886-1991)

Sanatçı, derinlik, renk ve kütle bütünlüğü açısından Cezanne'dan etkilenmiştir. Işığı değişik biçimde kullanması, onu, diğer sanatçılardan ayırmaktadır. Kübizmin Türkiye'deki en büyük temsilcilerinden biridir. Son dönem çalışmalarında, figürlerin yarı soyut görüntülerini yansıtmıştır. Temeldeki sağlam desen anlayışından uzaklaşmadan, genellikle tek renkli figür düzenlemeleri gerçekleştirmiştir. Pastel boya ile çalıştığı natürmortta ışık gölgede şeffaflık görülürken, çizgilerin kullanımı desensel bir anlatım taşır.

Resim 35. Hakkı Anlı, "Natürmort"

Müfide Kadri (1890-1912)

Pastel ve yağlıboya ustasıdır. Osman Hamdi Bey'den ders alan ressam, "Osmanlı toplumunda değişen kadın kimliğinin bir simgesi ve çağdaş Türk resim sanatı tarihinde ilk kadın ressamlardan biri olarak dikkat çekmektedir."⁵⁰ Bugüne ulaşan az sayıda resmi vardır. Çok erken yaşta hayata veda eden sanatçının üslubundaki olgunluk, çalışmalarına yansımaktadır.

Resim 36. Müfide Kadri, "Güzin Duran'ın Portresi"

⁵⁰ Müfide Kadri; http://www.lebriz.com/v3_artst/san_Bio.aspx?sanID=1442&lang=TR, 2000.

Namık İsmail (1890-1935)

"Çallı kuşağında olmasına rağmen renge göre, desenci tavrı ön plana çıkar. Tamamen orta ton kağıt üzerine siyah kurşunkalem ve beyaz tebeşirle çalıştığı "çıplak" desenlerinin yanında pastel boya portreleri"⁵¹ dikkat çekicidir. Gölgelemeleri çizgisel bir üslupla eserlerine yansıtır ve sade bir anlatım yakalar.

Resim 37. Namık İsmail, "Tuval Başında"

⁵¹ Haz.: Mustafa Orkun MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.95.

Zeki Faik İzer (1905-1988)

1930'lu yıllarda çıplak konulu figür çalışmaları yapmış, 1950'lerden sonra ise soyut resme yönelmiştir. Resimlerinde çizgi, renk ve leke değerleri kullanır.

Resim 38. Zeki Faik İzer, "Soyut"

Zühtü Müridoğlu (1906-1992)

Daha çok heykel çalışmalarıyla tanınan sanatçı, bunun yanı sıra resim çalışmalarıyla da dikkat çeker. "Sahilde Kayıklar" adlı pastel çalışmasında az renk ve tarama çizgileri kullanarak desensel bir etki oluşturmuştur.

Resim 39. Zühtü Müridoğlu, "Sahilde Kayıklar"

Cihat Burak (1915-1994)

"Resimlerinde, uysal ama derinlikli bir anlam, katışıksız saf bir gözlem gücü sezilir."⁵² Yağlıboya çalışmalarının yanı sıra pastelî karışık teknik içinde kullanan sanatçı, canlı renklerinin üzerine çizgi vuruşları ekleyerek etkili bir anlatım sağlamaktadır.

Resim 40. Cihat Burak, "Kuş Cenneti", kağıt üzerine karışık teknik

⁵² Kaya ÖZSEZGİN, **Türk Plastik Sanatçıları**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1994, s.89.

Avni Arbaş (1919-2003)

"Tüm yaşamını, renklerin ve çizgilerin dünyasına adamış, dünyanın neresinde olursa olsun, resimlerinde, oranın kokularını, renklerini, ışığını, havasını yansıtmıştır."⁵³ Benimsediği ve inançla bağlandığı gözlem ve görsel deneyim pratiğini, görüntü soyutlamasına yönelik bir çizgi üzerinde sürdürür. Daha çok ölü doğa ve figür konularını işlediği resimleri, gözleme dayalıdır. Pastel çalışmalarında, renk tonları ve çizgi vuruşları dikkat çekicidir.

Resim 41. Avni Abraş, "Oturan Kadın"

⁵³ Ferit EDGÜ, **Avni Arbaş**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2001, s.277.

Nermin Pura (1923-)

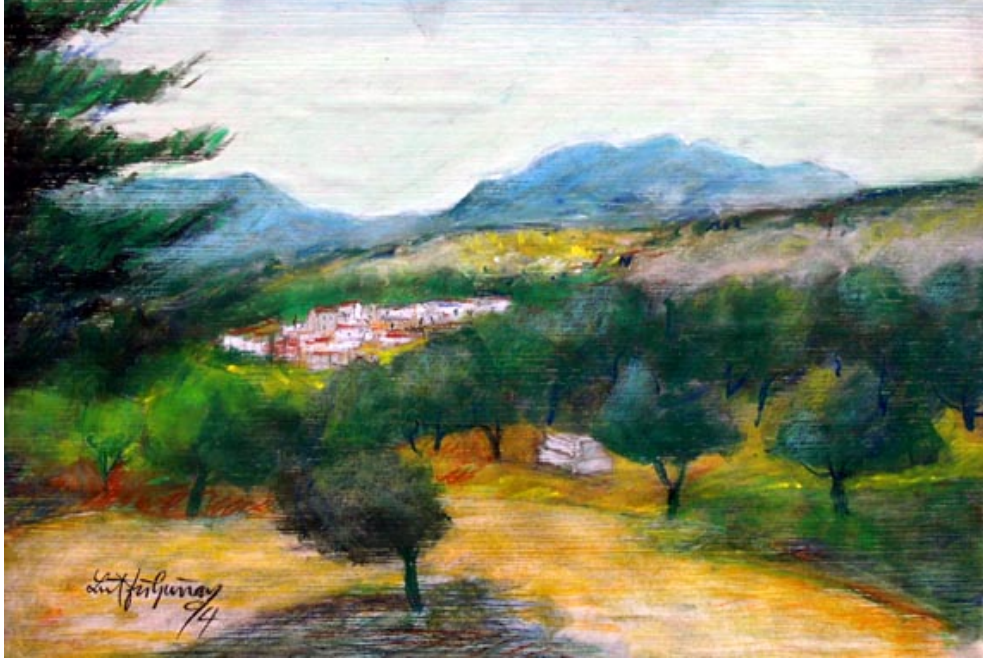
Kendisi gibi ressam olan Numan Pura ile evlidir. Her ikisi de "Modada ay Bahçesi" konulu pastel çalışmaları ile dikkat çeker. Teknik olarak da birbirine benzeyen sanatçılar, pasteli izlenimci ve renkçi bir anlayışla kullanmışlardır. Nermin Pura'nın pastelle yapmış olduğu bu resimde şeffaflık ve dikkatli bir perspektif anlayışın resmin bütününde hakim olduğu apaçık görölmektedir. Figürlerde, ayrıntıya ve ışık-gölgeye oldukça önem verilmiştir

Resim 42. Nermin Pura, "Moda ay Bahçesi"

Lütfü Günay (1924-)

Ağırlıklı olarak peyzaj çalışmalarıyla tanınan sanatçı, yağlıboya, yağlı pastel ve su bazlı boyalar kullanmaktadır. Duralit üzerine uygulamış olduğu peyzaj çalışmasında üst üste uyguladığı pastel boya ile zengin renkler elde etmiştir. Ön plandaki canlı sarı renkten arka plana doğru grileşen renkler izleyicide derinlik hissi uyandırmaktadır. Değişik malzemeleri de bir arada kullanmayı seven sanatçı, zaman zaman fümaj* tekniği ile de çalışarak resimlerinde zengin etkiler elde etmiştir.

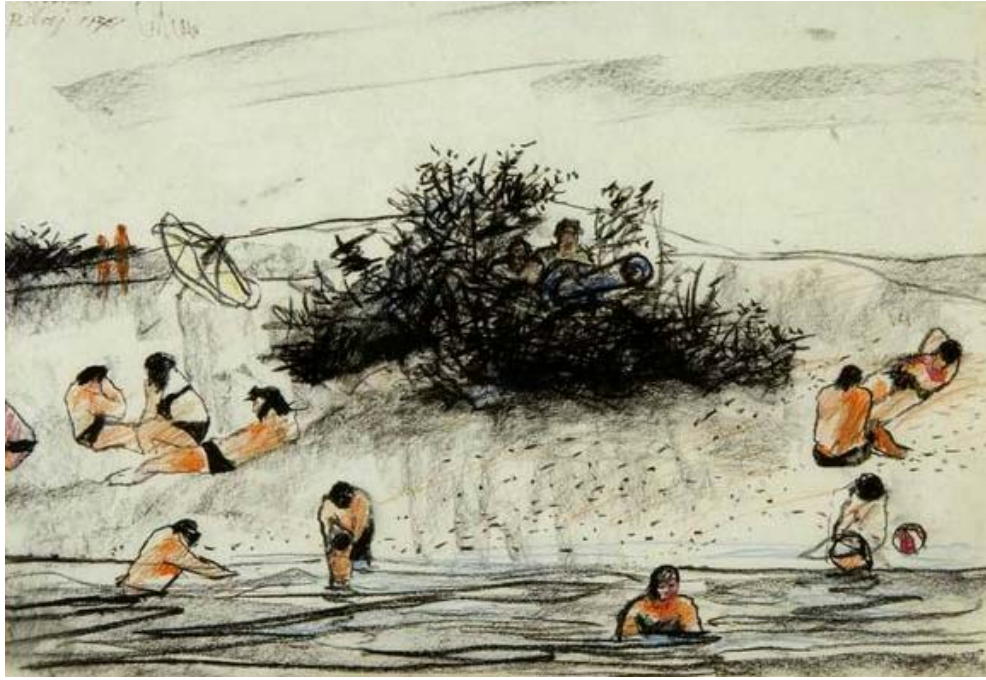

Resim 43. Lütfü Günay, "Peyzaj"

* **fümaj:** kağıt üzerine bir mum yada kandil isine tutarak rastlantısal desenler elde etmek. Türkçede "isleme" ya da "tütsüleme" terimleriyle de karşılanır.

Orhan Peker (1927-1978)

"Çağdaş resim sanatımızda ve orta kuşak sanatçıları arasında, kimlik ve kişilik arayışının, yaşamla bağdaşık ve özgün bir resim dilini bulmaya yönelik bir çabayla mümkün olabileceği gerçeğini görüp kavrayan ve bu yolda yapıtlar üretmiş olan bir sanatçıdır. Görüp algıladığı nesneler dünyası ve insan yaşamı, resminin değişmez konuları olarak geçerliğini hep korumuştur."⁵⁴ Füzen ve pastelle yaptığı eserde, insan manzaraları görülmektedir. Resmini füzenle oluşturduktan sonra figürlerin içine pastel boya ile renkler eklemiştir. Az renkle oluşturduğu resim eskiz niteliği taşımaktadır.

Resim 44. Orhan Peker, "Ayvalık Plajı"

⁵⁴ Orhan Peker; <http://www.csmuze.anadolu.edu.tr/muze.asp?x=2&id=orhan-peker>

Turan Erol (1927-)

"1991 yılında 'Devlet Sanatçısı' seçilen ressam, çoğu yağlıboya tekniği ile yapılmış resimlerinin yanı sıra zaman zaman da pastel çalışmaları ile dikkat çekmektedir."⁵⁵ Pastel boya ile yaptığı natürmort çalışmalarında kağıdın asıl renginden de yararlanarak resimlerine derinlik kazandırmış, renklerin uçuculuğunu deseniyle sağlamlaştırmıştır. Sade renkleri ve ışık gölge oyunları ile izleyicide dinginlik hissi yaratmaktadır.

Resim 45. Turan Erol, "Natürmort"

⁵⁵ Armoni Sanat Galerisi, **Turan Erol Sergi Kataloğu**, Ankara: Ajanstürk Matbaacılık, 1993, s.37.

Mehmet Güler (1944-)

Genelde yağlıboya çalışmalarıyla tanınan sanatçı, "biçimlendirme süreçlerinde uygulamaya olanak verdiği için, karışık teknikleri yeğliyor. Tonlamada inceltilmiş yağlıboya ya da akrilik gibi pasteli de çekinmeden kullanabiliyor."⁵⁶ Bu çalışması karışık teknikle yapılmasına rağmen, resimde pastel boyanın ağırlıklı etkisi hissedilmektedir. Çizgi vuruşlarıyla oluşturduğu canlı renkler birbirine karıştırılmadan kullanılmış, resmin açık koyu değerleri usta bir şekilde esere yansıtılmıştır.

Resim 46. Mehmet Güler, "İlk Karşılaşma"

⁵⁶ Frank Günter ZEHNDER, **Mehmet Güler**, İstanbul: Mas Matbaası, 1992, s.24.

Muzaffer Akyol (1945-)

Eserlerinde şiirsel bir dilin hakim olduğu görülür. Konularının ana teması olan kadın portrelerini, özgün üslubuna göre yorumlaması resimlerini etkileyici ve ayırt edici kılar. Pastel boya ile çalışmış olduğu portrede renklerin bölümlenmesi, parlaklığı, çizgilerin özgürlüğü dikkat çeker. Bu denli canlı renklerin ardındaki portrenin hüznü ifade, izleyiciyi farklı bir boyuta taşır, düşündürür.

Resim 47. Muzaffer Akyol, "Portre"

Aydın Ayan (1953-)

Resimlerinde temel konu insandır. İnsanın yaşadığı ortamdaki nesnelere, düşünce taşıyıcı bir işlev yüklemeye çalışır. Yansıtmayı, çoğul anlamları açığa vuran bir etkinlik düzeyinde değerlendirir. İnsanın yalnızlığı, iç ve dış mekân, gizemli boyutları içinde yansıtılır. Pastel renklerinin yumuşak geçişliğini kullanmış, derinliği koyu açık değerlerle başarılı biçimde yansıtmıştır.

Resim 48. Aydın Ayan, "İsimsiz"

Türk resim sanatı tarihinde pastel boya kullanımına baktığımızda, geçmişten günümüze, sanatçılar bu malzemeyi çalışmalarında kullanmışlardır. Pastel boya birliklerinin yurtdışında yoğun bir şekilde var olmalarına bakacak olursak, ülkemizde özel olarak bu konuda çalışan herhangi bir kurumun olmadığı görülmüştür. Yine de sanatçılar tarafından tercih edilen ve tarihle birlikte gelişen bir teknik olmaya devam etmektedir.

III. 12-13 YAŞ GRUBU ÇOCUĞUNUN SOSYAL VE SANATSAL GELİŞİMİ

Ergenlik, hızlı ve sürekli bir gelişim evresi olarak tanımlanmaktadır. Ergenliğin daha değişik tanımları da yapılmaktadır. Ergenlik, bireyin çocuksu tutum ve davranışlarının yerini yetişkinlik tutum ve davranışlarının aldığı, cinsiyet yetilerinin kazanıldığı dönemdir.

"Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir."⁵⁷ Bedensel gelişim bakımından kızlar erkeklerden daha erken olgunlaşır. Süratli bir şekilde boy atan kızlarda mensurasyon kendini gösterir. Erkeklerde ise önce eller ve ayaklar büyür, daha sonra kollar, bacaklar ve beden gelişir. Cinsel özellikler ilgi çekmeye başlar. Bu dönemdeki gelişimler, yaşadığı coğrafya, kültür ve bireyler arası farklılıklar gösterir. Birey kendine toplumda bir yer edinme ve kendine özgü değer yargıları oluşturma çabası içindedir.

III. 1. BİLİŞSEL GELİŞİMİ

Bu dönemde çocuk, bilişsel gelişimin en üst aşamasına ulaşmıştır. Gittikçe artan biçimde geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgili olurlar. Formel-Soyut İşlemler Dönemi adı verilen bu dönemde, birey artık, yetişkin dünyasıyla tam bir iletişim içine girmeye hazırdır. Bireyin kişilik yapısı, ahlak anlayışı ve kendini algılayışında değişiklikler olur. Cinsellik, ahlak, din gibi konularla ilgili kendilerine ait değerler edinirler.

Ergen, kendi doğrularını haklı gösterebilecek mantıklı yollar bulmaya başlar. "Kurdukları hipotezleri sınamadan geçirir, soyut düşünür, genellemeler yapar ve kavramları kullanarak bir durumdan diğer duruma geçebilirler."⁵⁸

⁵⁷ Haluk YAVUZER, **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2002, s.262.

⁵⁸ Clifford T. MORGAN, **Psikolojiye Giriş**, (Çev.: Hüsnü Arıcı, Orhan Aydın, Rûveyda Bayraktar), Ankara: H.Ü. Psikoloji Bölümü Yayınları, 1993, s.64-65.

Bu dönemde ergen benmerkezciliği görülür. "Değişik alanlarda adeta kendine has kuramlar geliştirerek, bunların abartılı bir savunucusu olur. Kendi düşünce biçiminin en doğrusu olduğuna inanarak, çevresi ile gereksiz tartışmalara girebilir."⁵⁹

"Piaget bu durumu, etkileşim olayı olarak yorumlar."⁶⁰ Birey, düşünceleriyle çevreden teşvik görürse bilişsel gelişimini tamamlar. Toplumsal çevre bireye karşı olumsuz tavır sergilerse birey kendini, düşüncelerinden dolayı toplumdan yabancılaşmış hisseder ve mantıksal düşünmeden uzaklaşır.

"Ergenin geleceğe yönelik planlar yapabilmesi, davranışlarını eleştirebilmesi, değerler sistemini olgunlaştırabilmesi ve kendini tanıyarak kabul edebilmesi soyut düşünme yeteneğinin kazanılmış olmasını gerektirir. Bu nedenle okullarımızda çocuğu ilgilendiren konular üzerinde soyut düşünme yeteneğinin sınırlarını genişletici tartışmalara yer vermek, onları ders dışı okumalara yöneltmek ve okunanları değerlendirmek vazgeçilmez etkinlikler olmalıdır."⁶¹

III. 2. RUHSAL GELİŞİMİ

Özdeşleşme bu evredeki duygusal gelişimin önemli bir yönünü oluşturur. Özdeşleşme; "ergenlik çağında gelişmekte olan bireyin kendi benliğini bulması ve tanımlamasıdır."⁶² James Marcia (1980) özdeşleşmenin; içsel olduğunu, birey tarafından yapılandırıldığını, dinamik ve bireyin yeteneklerini, inançlarını, her alandaki yaşantılarını kapsadığını söyler.

"Ericson, bu evreyi, kimlik arayışında karmaşa olarak tanımlar."⁶³ Duygusal ve değişken bir yapıya sahip olan birey, bu dönemde, sıkıntıdan mutluluğa, sakinlikten taşkınlığa, düzensiz davranışlar sergilemektedir. "Ergenlikte çok görülen sertlik ve kabalık gibi davranış biçimlerinin ardında, diğer insanlara duyulan ilgi azlığı ve sadece kendi düşünce ve fikirleriyle ilgilenme gibi nedenler bulunmaktadır."⁶⁴ En büyük duygusal karmaşa ve problemleri kendisinin yaşadığını düşünür.

⁵⁹ Münire ERDEM - Yasemin AKMAN, **Eğitim Psikolojisi**, Ankara: Arkadaşım Yayınevi, 1995, s.60.

⁶⁰ Doğan CÜCELOĞLU, **İnsan ve Davranış**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993, s.353.

⁶¹ Ergenlik Dönemi Benlik Gelişimi; <http://www.okulpdr.net/ergenlik.htm>

⁶² Doğan CÜCELOĞLU, a.g.e., s.359.

⁶³ Aydın AYHAN, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 1999, s.61.

⁶⁴ Haluk YAVUZER, a.g.e., s.269.

"Bu yaşlar, kişiliğin henüz oturmak üzere olduğu, yâni henüz oturmamış, çok değişken bir dönemdir."⁶⁵ Ergenliğin ilk yıllarında görülen bütün bu olumsuz davranışlar benlik yapısının bir zorlama karşısında olduğunu göstermektedir ve zorlanmaların, daha çok bağımsızlığa duyulan gereksinmenin artışından ve cinsel uyanıştan kaynaklandığı söylenebilir.

III. 3. TOPLUMSAL GELİŞİMİ

En büyük bilişsel ve duygusal gelişmenin yaşandığı bu evrede, gencin dayanabileceği en önemli güven kaynağını arkadaşlık oluşturur. Bir arayış içinde olan birey, kim olduğunu, değerlerini, inanç ve amaçlarını sorgular.

"Bu dönemde genç; çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, toplum içinde sivrilme, ilgi çekme ve rol sahibi olma çabası içindedir. Toplumda saygınlık kazanmaya ve statü sahibi olmaya gereksinim duyar."⁶⁶

Sosyal çevresinde kendine bir yer arar, model alabileceği kişiler seçer. Böylece topluma uyum sağlamaya çalışır. İçinde bulunduğu grubun fikirleri, ailesinin fikirlerinin önüne geçer. "Genç bu döneme kadar kendi hemcinsi olan ebeveynini model almış, onun gibi olmayı hedeflemişken, bu dönemde kendisine dışarıdan başka modeller bulur."⁶⁷

Ergen, "bedeninde veya düşüncelerinde meydana gelen hızlı değişimlerin etkisiyle toplumsal, duygusal ve bilişsel gelişimlerinde; ailesi, okulu ve çevresiyle olan iletişimlerinde uyum sorunları yaşamaktadır."⁶⁸ Davranışlarının eleştirilmesini ya da kendisine karışılmasından hoşlanmadığından çevresiyle sürekli çatışma içindedir. "Ergen hem benzersiz bir kimlik geliştirerek insanları kendine hayran kılmak, hem de toplumsal, törel değerlerle bütünleşerek sosyal onay ve kabul görmek ister."⁶⁹

Ericson, bu dönemde zorlama ve engel gören gencin kimlik karmaşası ve bunalıma girebileceğini belirtmiştir. En yoğun duygusal iniş ve çıkışların yaşandığı bu dönem 15-16 yaşlarından sonra yerini olumlu etkilere bırakır.

⁶⁵ Meliha KIRKINCIOLU, **Çocuk Ruh Sağlığı**, İstanbul: Ya-Pa Yayınları, 2003, s.69.

⁶⁶ Ergenlik; <http://www.psikolojikdanisma.net/ergenlik.htm>

⁶⁷ Ramazan ARI - Ömer ÜRE - Hasan YILMAZ, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Konya: Mikro Yayınları, 1998, s.43.

⁶⁸ Enver YOLCU, **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2004, s.135.

⁶⁹ Aydın AYHAN, a.g.e., s.61.

III. 4. SANATSAL GELİŞİMİ

"Mantık devri diye adlandırdığımız bu çağda çocuk daha çok gözle görülen şeylerle ilgilenir."⁷⁰ Çocuk, tüm nesneleri ayrıntılı olarak görmeye çalışır ve bunu resimlerine yansıtmaya isteği içindedir. "Nesnelerin çizimi şimdi emek isteyen ve ağır süren bir çabadır."⁷¹ Renk, ışık gölge, insan ve hayvan figürleri, hareket, kompozisyon ve perspektif önemli ölçüde gelişmiştir. "Hem kendi çalışmalarına, hem de başkalarının yapıtlarına karşı eleştirel davranışı gelişir."⁷²

Resim konularının seçiminde ise, kız-erkek farklılıkları ve sosyal çevrenin rolü vardır. Her iki cinsten de genel olarak doğa konularına yakınlık vardır. Cinsiyete uygun konuları çalışma istekleri de gözlemlenmektedir.

Çocuğun, özgür olma duygularının en yoğun olduğu bu yaşlarda "bazı eğitimciler bu aşamada çocukların yaratıcılık yönlerinin geliştiğini, bazıları ise, ergenlik çağı nedeni ile çocukların içe dönük, çekingen, güvensiz, yaratıcılık açısından güçsüz olduklarını savunurlar. Oysa çocukların özgür olma duygularının kişiliklerini bulma yolunda yeni heveslerle yaratıcılıkların dolaylı biçimde ve olumlu ölçüde etkileyici varsayımını kabullenmek, daha mantıklı bir yorum olsa gerek."⁷³

"Doğal merakın, zekânın ve yaratıcılığın gelişmesini ve biyolojik kapasitelerimizin açığa çıkmasını mümkün kılmak için teşvik edici bir çevre gerekir. Bir çocuk mahrumiyetler içerisinde bir çevreye yerleştirilirse doğuştan gelen kabiliyetleri gelişmeyecek ve olgunlaşmayacaktır."⁷⁴

"Fizyolojik ve biyolojik olarak büyüyen, büyüdükçe de ciddi olmaya ve gerçekliğin bir parçası gibi davranmaya başlayan bu dönem çocuklarının, yaratıcı potansiyellerini keşfetmeyecek tutumlar sergilemeli ve onlara rehberlik edilmelidir."⁷⁵

⁷⁰ Zerrin KEHNEMUYİ, **Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002, s.32.

⁷¹ İnci SAN, **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1979, s.155.

⁷² Olcay Tekin KIRIŞOLU, **Sanatta Eğitim**, Ankara: Pegem Yayınları, 2002, s.96.

⁷³ Galip TÜRKDOĞAN, **Sanat Eğitimi Yöntemleri**, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1984, s.56-57.

⁷⁴ Noam CHOMSKY; **Demokrasi ve Eğitim**, BGST Yayınları, İstanbul, 2007, s.22.

⁷⁵ Enver YOLCU, a.g.e., s.160.

IV. İLKÖĞRETİM 6. VE 7. SINIFLARDA GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ İNCELENMESİ

Toplumun gelişmesinde sanat önemli bir yer tutar. Toplumsal yapıların değişmesi ve gelişmesiyle sanat da kendini yenileyecek, insanlığın kendini tanımasına ve aşmasına yardım edecektir. Sanat eğitiminin gerekliliği bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Sanat eğitimi bugün okullarda yerini almış ve "Görsel Sanatlar Dersi" kapsamında işlenmektedir.

IV. 1. İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının Kapsamı

"Sanatın ve sanat eğitiminin gerekliliği sonucunda, bugüne kadar 1948, 1951, 1962, 1971 Ortaokul ve 1992 İlköğretim programları geliştirilmiştir."⁷⁶ Yeniden yapılandırılan eğitim sistemimizle, günümüz şartlarına uygun öğretim programları geliştirilmiştir. Bu bağlamda Resim-İş Dersi'nin ismi, Görsel Sanatlar Dersi olarak değiştirilmiştir. İki yapının da program amaç ve ilkeleri birbiriyle örtüşmektedir.⁷⁷

"Görsel Sanatlar Dersinin Genel Amaçları

Görsel sanatlar dersinin amaçları bireysel ve toplumsal, algısal, estetik ve teknik amaçlar olarak gruplanabilir.

a. Bireysel ve Toplumsal Amaçlar

1. Öğrenciye yaşamı ve doğayı gözlemleme duyarlılığı kazandırmak,
2. Öğrenciye seçme, ayıklama, birleştirme, yeniden organize etme becerileri kazandırmak; analiz ve sentez yeteneği ile eleştirel bakış açısını geliştirmek,
3. Öğrencinin yeteneklerini fark etmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve kendini geliştirmesini sağlamak,

⁷⁶ **Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Klavuzu**, Ankara: T.C. M.E.B. İlköğretim Genel Müdürlüğü, 2006, s.5.

⁷⁷ Krş.: **İlköğretim Okulu Resim-İş Programı 6-7-8**, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 2000, s.5 ve **Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Klavuzu**, a.g.e., s.7-8-9.

4. Öğrencinin görsel biçimlendirme yolları ile kendini ifade etmesini sağlamak,
5. Öğrencinin ilgisini, bu alandaki çeşitli kaynaklarla besleyebilmek (müze, galeri, tarihi eser vb.) ve bu yolla geçmişine sahip çıkma ve geleceğini yapılandırma bilinci kazandırmak,
6. Öğrencinin her alanda kullanılabilecek yaratıcı davranışlar geliştirmesini sağlamak,
7. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
8. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
9. Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma hassasiyeti kazandırmak,
10. İş birliği yapma, paylaşma, sorumluluk alma, kendi işine saygı duyduğu kadar başkalarının işine de saygı duyma bilinci ve duyarlılığı kazandırmak,
11. Öğrencinin ruh sağlığını koruma, iç dünyasını anlatma, duygusal tepkilerini ortaya koyma ve bedenine saygı duyma bilinci geliştirmesini sağlamak,
12. Öğrenciye aklını, duygularını, zevklerini sorgulama bilinci kazandırmaktır.

b. Algısal Amaçlar

1. Öğrencinin algı birikimini ve hayal gücünü geliştirmek,
2. Öğrencinin görsel algı ve birikimlerini sanatsal anlatımlara dönüştürebilmesine imkân tanımak,
3. Öğrencilerin birikimlerini başka alanlarda kullanabilme becerisini geliştirmek,
4. Öğrenciye bilgiyi ve birikimini sanatsal uygulamaya dönüştürme yeteneği kazandırmak,
5. Öğrenciye yeni durumlar karşısında özgün çözümler geliştirme becerisi kazandırmaktır.

c. Estetik Amaçlar

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,
2. Öğrenciye geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerimizden ve doğadan haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi hayatının her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi haline getirebilme yeterliliği kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğadan seçtiği veya insan eli ile üretilen nesneleri estetik birikimini kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmaktır.

ç. Teknik Amaçlar

1. Öğrenciye her türlü araç gereci kullanarak görsel anlatım diline dönüştürme isteği ve kullanma becerisi kazandırarak kendini geliştirmesine imkan tanımak,
2. Öğrenciyi değişik tekniklerle elde edilen sonuçların etkilerini sezdirebilmek ve öğrencilerin farklılıklardan zevk alabilmelerini sağlamak,
3. Öğrenciye farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin farkına vardırabilmek,
4. Öğrenciye kullandığı tekniklerin dışında yeni teknikler arama isteği ve cesareti kazandırmak,
5. Öğrenciye, amacına uygun malzemeyi seçme, malzemedan anlam çıkarma becerisi kazandırmak,
6. Öğrenciye kendini ifade etme sürecinde çıkacak sorunlara teknik çözümler üretebilme becerisi ve güveni kazandırmaktır.

Görsel Sanatlar Eğitiminin İlkeleri

İlköğretimde uygulanacak görsel sanatlar eğitiminde belirlenen amaçlara ulaşılması için bazı temel ilkelerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bunlar aşağıda sunulmuştur:

1. Her çocuk yaratıcıdır.
2. Her çocuk farklı algı, bilgi, sezgi, duygu dünyası ve geçmiş hayat tecrübesine sahiptir. Uygulamalarda bireysel farklılıklar göz önünde bulundurulur.
3. Uygulamalarda, görsel sanat alanlarına yönelik iki ve üç boyutlu çalışmalar ile çoklu ortam çalışmalarına yer verilir.
4. Görsel sanatlar dersi, diğer disiplinlerle birlikte eğitim amaçlarındaki bütünlüğü kurmaya veya bireyin kendini gerçekleştirmesine katkıda bulunur.
5. Dersin işlenişi ilgi çekici hale getirilen öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleriyle zenginleştirilir.
6. Görsel sanatlar dersi, çocuğu temel alır. Öğrenme-öğretme süreci, çocuğun kendine özgü algılama ve anlamlandırma evreni içinde, gelişim basamaklarına göre düzenlenir.
7. Değerlendirmede öğretmen, her çocuğun gelişim sürecini, bireysel farklılıklarını, öğrenme-öğretme sürecine katılımını ve sınıf içi performansını göz önünde bulundurur."⁷⁸

Program kapsamındaki kazanımlar, bireyin estetik duygularının, çevreye ve sanata olan duyarlılığının, yaratıcılığının ve kendini ifade edebilmesinin gelişmesine yöneliktir.

İlköğretim 6. ve 7. sınıf görsel sanatlar dersi öğretim programında, 6. ve 7. sınıfın öğrenme alanı 3 konu içermektedir. Bunlar; görsel sanatlarda biçimlendirme, görsel sanat kültürü ve müze bilinci konularıdır.

⁷⁸ Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Klavuzu, a.g.e., s.7-8-9.

"6. sınıflar için, "görsel sanatlarda biçimlendirme" öğrenme alanına ilişkin kazanımlar:

1. Nokta ve çizgi etkisini üç boyutlu çalışmalarında kullanır.
2. Yüzey üzerinde hareket ve üç boyutluluk etkisi yaratmada çizgileri kullanır.
3. Sanatçıların mekânı belirtmek için ışık ve gölgeyi nasıl kullandığını tartışır.
4. Kompozisyonlarında üç boyutluluk etkisi yaratmada ışık ve gölgeyi kullanır.
5. Sanat eserlerindeki denge unsurunu tartışır.
6. Renklerin, duygu ve ruh hâllerini yansıttığını fark eder.
7. İki ve üç boyutlu çalışmalarında benzerlik, zıtlık ve tekrarları kullanır.
8. Her rengin bir leke değeri olduğunu fark ederek renklerin açık-orta-koyu değerleri ile kompozisyonlar yapar.
9. Çalışmalarında diğer alanların müzik, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi ürünlerinden esinlenir.

7. sınıflar için, "görsel sanatlarda biçimlendirme" öğrenme alanına ilişkin kazanımlar:

1. Çeşitli sanat alanlarının şarkı, türkü, şiir, öykü, masal, anı, efsane gibi türlerinden yararlanarak görsel çalışmalar yapar.
2. Nesne ve figürlerin geometrik biçimleri olduğunu algılar.
3. Nesne ve figürleri yalın bir anlayışla geometrik figürlere dönüştürür.
4. Çalışmalarında ve izlediği sanat eserlerinde görsel biçimlendirme öğelerini ayırt eder.
5. Sanatsal düzenleme ilkelerine doğadan ve çevresinden örnekler gösterir.
6. Kompozisyonlarında çeşitli renk ilişkilerini uygular.
7. Pozitif ve negatif biçimlerin ilişkisini kurar.
8. Duygu, düşünce ve izlenimlerini çeşitli görsel sanat teknikleriyle ifade eder.
9. Yaptığı çalışmaları sergilemekten ve çevresindekilerle paylaşmaktan haz alır.

6. sınıflar için, "görsel sanat kültürü" öğrenme alanına ilişkin kazanımlar:

1. Sanat eserleri ve endüstri ürünlerini örneklerle açıklar.
2. Sanat eserleri ile endüstri ürünlerini karşılaştırır.
3. Ulusal kültür mirasımızdan örnekler verir.
4. Ulusların tanınmasında güzel sanatların önemini tartışır.
5. Ulusal kültürü yansıtan ve tanıtan görsel çalışmalar yapar.
6. Gösterilen sanat eserinde anlatılan ve anlatılması mümkün olan fikirler ve duyguları tahmin eder.
7. Gösterilen sanat eserlerinden edindiği izlenimlerden yola çıkarak görsel tasarımlar yapar.
8. Sanattaki niteliği insan eli ve duyarlılığının belirlediğini fark eder.
9. Doğadaki güzellik ile sanattaki güzelliği karşılaştırır.

7. sınıflar için, "görsel sanat kültürü" öğrenme alanına ilişkin kazanımlar:

1. Doğanın, sanat eserlerinin oluşumundaki rolünü örnekler vererek açıklar.
2. Farklı duyu hallerinin sanatsal yaratıcılığa katkısını fark eder.
3. Görsel sanatlar alanındaki soyut ve somut ifade biçimlerini ayırt eder.
4. Grafik tasarım ürünlerinde sembol, işaret, renk ve lekelerin işlevlerini ayırt eder.
5. Piktogramların evrensel görsel semboller olarak günlük yaşamdaki önemini kavrar.
6. Gösterilen eserin konusunu göz önünde bulundurarak, sanatçının çevresinden nasıl etkilendiğini tartışır.
7. Sanat eserlerinin toplum ile sanatçı arasında bir iletişim aracı olduğunu fark eder.
8. İlgi duyduğu sanat eserleri ve sanatçılar hakkında araştırma yapar.

9. Güzellik kavramının ölçütlerinin kültürlere göre farklılaşabileceğini değer sistemine katar.
10. Bir eserin niçin gerçeğe benzemek zorunda olmadığını tartışır.
11. Yaşadığı çevrenin yöresel özelliklerinden esinlenerek görsel tasarımlar yapar.

6. sınıflar için, "müze bilinci" öğrenme alanına ilişkin kazanımlar:

1. Müzedeki eserlerle, bu eserlerin ait oldukları dönemler arasında ilişki kurar.
2. Değişik kültürlere saygı duyar.
3. Eserler aracılığıyla Anadolu uygarlıklarını tanır.
4. Görsel tasarımlarında Anadolu uygarlıklarına ait eserlerden yararlanır.
5. Müzedeki eserlerden yola çıkarak çeşitli görsel tasarımlar yapmanın kendi kültür birikimine katkısını tartışır.
6. Yaptığı görsel tasarımlarını sergilemenin kıvancını yaşar.
7. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.

7. sınıflar için, "müze bilinci" öğrenme alanına ilişkin kazanımlar:

1. Müzelerin, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin geçmişten geleceğe taşındığı mekânlar olduğunu kavrar.
2. Ulusal kültürümüze sahip çıkmanın önemini kabul eder.
3. Tarihi eserlerin ve kültürün taşıyıcısı niteliğindeki sanat eserlerinin kayıt altına alınmasının gerekliliğini ve önemini fark eder.
4. Sanat eserinin özelliklerini kavrar.
5. Tarihi eserlerin özelliklerini açıklar.
6. Tarihi eser ile sanat eserinin arasındaki farkı belirler.
7. İlgi duyduğu sanat eserleri hakkında araştırma yapar.
8. Bulunan bir tarihi eserin müzeye nasıl ulaştırılması gerektiğini bilir.

9. Kültürel miras olan eserlerin, kaçakçılığının sonuçlarını tartışır.

10. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihi eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar."⁷⁹

İlköğretim 6. ve 7. sınıf görsel sanatlar dersi öğretim programı incelendiğinde; 6. ve 7. sınıf öğrenme alanları aynıdır. Bu konuların sınıflara göre dağılımında kazanımlar, etkinlik örnekleri ve açıklamalar farklılık göstermektedir. Öğrenme alanlarının işlenişinde uygulamaya yönelik çalışma teknikleri yer almaktadır. Eğitimcinin ve öğrencinin ders içi etkinliklerde kullanacağı araç gereçler her sınıf için benzerdir. Bunlar kitle iletişim araçları, röprodüksiyonlar, sanat kitapları, broşürler, kataloglar, farklı uygulama tekniklerine sahip boyalar, atık malzemeler, konularla ilgili yapılmış örnekler vb. araç ve gereçlerdir. Dersin işlenişinde kullanılan yöntem ve teknikler ise; soru-cevap, anlatım, gösterip-yaptırma, drama olarak önerilmiştir.

Tüm bu kazanımlar ve etkinlikler incelendiğinde, diğer önerilenlerin yanında, bir araç olarak pastel boyanın da hemen hemen her öğrenme alanına uygulatabileceği görülmektedir. Burada, öğretmenin yaratıcılığına bağlı geliştireceği birçok pastel boyama tekniğinden bahsedilmesi mümkündür. Bu bağlamda, öğrencilere çeşitli uygulama alanları gösterilerek, daha önce dikkat etmedikleri nesnelere dikkat etmeleri ve bunları değerlendirmede yaratıcı deneyimler kazanmaları sağlanacaktır.

⁷⁹ Bkz.: Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Klavuzu, a.g.e., s.58-65.

V. 12-13 YAŞ GRUBU ÇOCUK RESİMLERİNİN ÖZELLİKLERİ VE RESİMLERİNDE PASTEL BOYA KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

V. 1. 12 -13 YAŞ GRUBU ÇOCUK RESİMLERİNİN ÖZELLİKLERİ

İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerini kapsayan 12-13 yaş dönemi çocuk resimlerinde gerçeği yansıtmaya söz konusudur. Hareket ve dramatik yöne eğilim görülür. Doğal çevresinden haberdar olup çevresinde gördüğü objelerin oranlarını ve boyutlarını, çizgilerine yansıtmaya çalışır. İnsan resmi yaparken doğa değişimlerine görsel tanık olma ve orantı hissedilir. İnsan figürü büyük ve ayrıntılı olarak çizilir ve cinsel özellikleri resme yansıtılır. Eklemleri görüp resme aktarır. Bu dönemde modelden insan figürü çalışmaları, gözlem ve incelemeye dayanan çalışmalar yapılabilir.

Uzakta ve yakındaki eşyaların boyut ayrımları gösterilir. Ufuk çizgisi fark edilir. Perspektifi algılayabilir ve resimlerinde önden arkaya perspektif yerleştirme yapabilirler. "İki boyutlu yüzeyde (kağıt üstünde), mekana üç boyutlu yönünü, uzak yakın (perspektif) ilişkileri, nesnelerin boşluk içindeki yerlerini gerçeğe uygun olarak gösterebilmeyi başarır. Işık, gölge ve rengi, mekânı belirtme aracı olarak kullanma bilinç ve bilgisine sahiptirler."⁸⁰ Renk farklılıklarından haberdar olan çocuk, renkleri en iyi biçimde kullanma çabasındadır. "Yaratıcılık bu yaştaki çocukta yeniden kazanılmıştır. Bu güdüsel bir yaratıcılık değil, eleştirel düşüncenin getirdiği bilinçli bir yaratıcılık olduğundan, tasarımlarında farklı renk düzenlemelerini deneyip uygulayabilir."⁸¹ Renklerde sıcak soğuk ilişkisini kullanabilir ve renk karışımlarıyla kompozisyonlar yapabilirler. Yakın ve uzak renklerin değişimi söz konusudur. Çizgileri belirgin ve özgündür. Daha önceki dönemlerde biçimin belirlenmesinde renk ön planda tutulurken, bu dönemde çizgi ögesi ön plana geçmiştir.

Resimlerinde, mutluluk, hüznün gibi soyut kavramlara da yer verirler. Gerçek ve hayal gücüne dayanan konulara ilgi iki tipte; nesnel ve öznel olarak göze çarpar.

⁸⁰ Oya ABACI - Ali Osman ALAKUŞ - Melek GÖKAY - Nihal Kuruoğlu MACCARIO - Tuna SERDAR, **İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**, Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, 2005, s.52.

⁸¹ Oya ABACI - Ali Osman ALAKUŞ - Melek GÖKAY - Nihal Kuruoğlu MACCARIO - Tuna SERDAR, a.g.e., s.51

"Nesnel, gözle görülen şeylerle ilgilenen (görsel) tip; öznel ise, içsel duygu yoluyla etkilenen (görsel olmayan)"⁸² tip olarak tanımlanır.

"İçinde bulundukları bunalımlı durumdan ve çevresinde gelişen olumsuzluk ve baskılardan çok etkilenirler."⁸³ Bu dönemde, çocuğun çalışmaları eleştirilmemeli, otoriter davranılmamalıdır. Onu yüreklendirici bir tutum sergilenmelidir.

V.2. 12-13 YAŞ GRUBU ÇOCUK RESİMLERİNDE PASTEL BOYA KULLANIMINDA UYGULAMALAR

İstanbul, Maltepe, Altayçeşme İlköğretim Okulu görsel sanatlar dersinde, pastel boya çalışmaları farklı teknikler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar, 6. sınıflardan 111 ve 7. sınıflardan 99 öğrenci olmak üzere toplam 200 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Her etkinliğin süresi 2 ders saatidir. Uygulamalar esnasında; soru-cevap, anlatım ve gösterim öğretim teknikleri kullanılmıştır. Uygulamalar sonucunda, öğrencilerin başarı durumları konunun amacı doğrultusunda belirlenen davranışlar kapsamında değerlendirilmiştir.

Her uygulama sonucunda, öğrencilerden bir kısmına yazılı anket, bir kısmına da sözlü olarak çalışmaları ile ilgili sorular sorulmuştur. Yazılı anket ve sözlü soru-cevap tekniği incelendiğinde; yazılı anket uygulaması yapıldığında öğrencilerin daha rahat ve özgün cevap verdikleri görülmüştür. Anket sonuçları incelenip (Anket çalışması, her uygulama için 40'ar öğrenci olmak üzere 200 ayrı öğrenciye uygulanmıştır. Anket sonuçları değerlendirilirken, sorulara cevap yazanlar üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Diğer öğrenciler bir görüş belirtmemişlerdir.) okulun deneyimli görsel sanatlar öğretmeni Nurhayat Erdem'in de görüşleri alınarak değerlendirme zenginleştirilmiştir.

Tüm etkinlikler, öğrencilere pastel boya ile yapılabilecek çalışmalara farklı açılımlar kazandırmasına yöneliktir. Pastel boya tekniği ile değişik uygulamalar gerçekleştirmesi, öğrencilerin çok yönlü düşünebilmesini ve yaratıcılıkların gelişmesini sağlayacaktır. Ders hazırlığı için bir hafta önceden getirecekleri malzemeler söylenmiştir. Etkinlikler için araştırma yapılmış ve görseller sınıfa getirilmiştir. Uygulamalar ile ilgili gerekli güvenlik ve sağlık önlemleri alınmıştır.

⁸² KEHNEMUYİ, Zerrin, a.g.e., s.32.

⁸³ ARTUT, Kazım, **Sanat Eğitimi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2002, s.227

V.2.a. Etkinlik 1

Konu: Pastel boya tekniği ile mozaik alışması.

Gerekli araç-gereçler: Pastel boya, resim kağıdı (farklı renklerde olabilir), file (nalburdan alınacak), bant.

Kazanımlar:

1. Mozaik tekniğini tanır, sözlü ifade eder.
2. Pastel boya tekniği ile kültürel değerler oluşturur.
3. Pastel boya tekniğinin farklı alanlarda da kullanıldığını görür.
4. Öğrenmiş olduğu bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretir.

Öğretim Süreci:

1. Uyarılar (Motivasyon) ve Bilgiyi Paylaşma:

Öğrencilere konu ile ilgili sorular sorulmuş, getirdikleri malzemelerle neler yapılabileceği konusunda fikirleri alınmıştır. Mozaik tekniği ile ilgili resim ve fotoğraflar gösterilmiştir. Ayasofya ve Kariye müzelerinde olan mozaik eserlerden örnekler verilmiş ve bu müzeleri ziyaret etmeleri önerilmiştir. 20. yy.da mozaik uygulamaların nasıl yapıldığı konusunda da ünlü ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun mozaik tekniği ile yaptığı bir eseri gösterilmiştir. Daha sonra ellerindeki malzemeler ile mozaik çalışmasının nasıl oluşturulacağı konusunda konuşulmuştur.

Konu portre olarak belirlenerek, portre, insan figürünün belden yukarısının çizilmesidir şeklinde öğrencilerle birlikte tanımlanmıştır. Buna ek olarak bazı portre çalışmaları da gösterilerek bazen figürün daha fazla kısmının veya tamamının çizildiği resimlerin de portre değeri taşıdığı söylenmiştir. Örnek olarak Holbein'in "Büyükelçiler" adlı eserinin de portre olarak değerlendirilebileceği gösterilerek belirtilmiştir. Öğrencilere, yeterince fikirlerini söyleme ve paylaşma fırsatı verildikten sonra, uygulama yapabilmeleri için araç gereçlerini hazırlamaları sağlanmıştır.

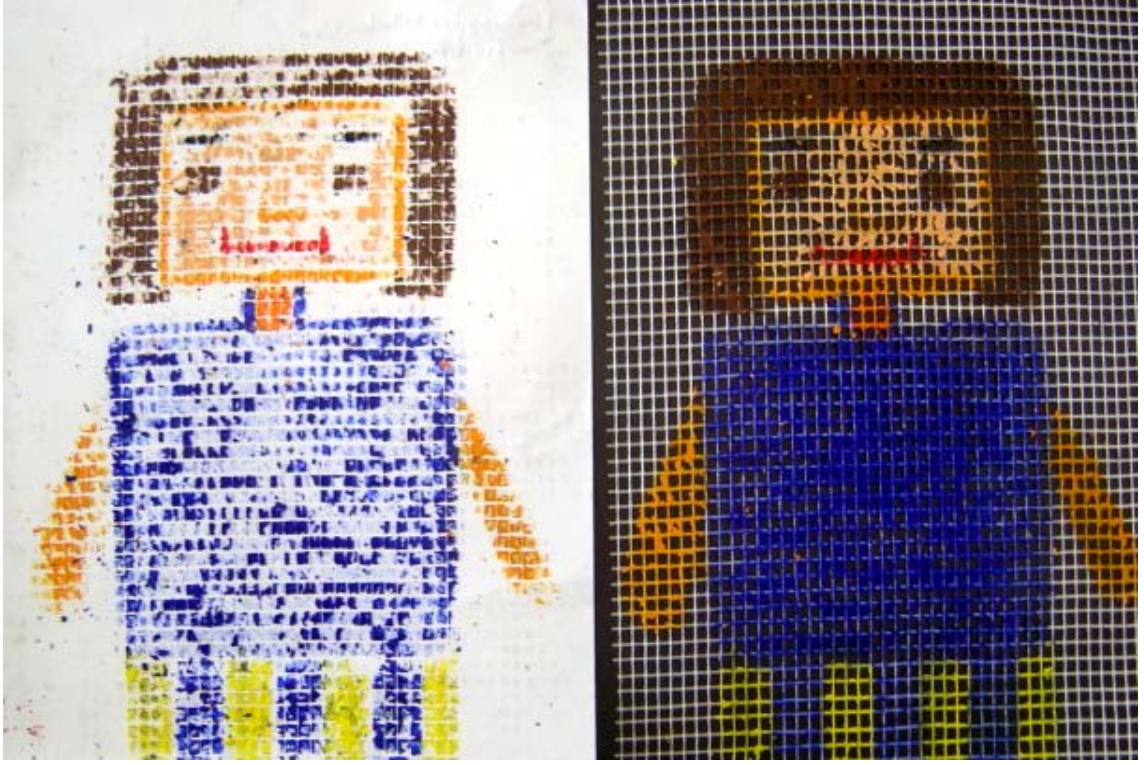
2. Uygulama:

Bu malzemelerin ders süresince nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Malzemelerin kullanımı şöyledir; file kaymayacak biçimde, resim kağıdı üzerine dört köşesinden bantlanır. Üzerine pastel boya ile biraz bastırarak resme başlanır. Filenin boşluklarının tam olarak dolması için çalışma bittikten sonra üzerinden parmak ile bastırılarak, boyanın kağıda yerleşmesi sağlanır.

Pastel boyanın kapatıcı olduğu ve renkleri üst üste kullanabilecekleri söylenmiştir. File kaldırılınca, resim kağıdında kalan görüntü mozaik taşları gibi sıralanmış gibi görülmüştür. Ayrıca file koyu renk bir kağıt üzerine koyulduğunda aynı resmin tersi de malzeme üzerine çıkacağından iki tane çalışma elde edilmiştir.

Öğrenci Çalışması 1

Öğrenci Çalışması 2

Öğrenci Çalışması 3

3. Değerlendirme:

Ders süresince öğrenciler gözlemlenmiş, sorulan sorulara cevap verilmiştir. Çalışma sonunda 40 öğrenciye konu ile ilgili yazılı anket uygulaması yapılmıştır.

Anket soruları şöyledir:

1. Yaptığınız çalışmadan hoşlandınız mı?
2. Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?
3. Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.
4. Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?

Çalışma sonunda öğrencilere uygulanan anketler incelendiğinde tamamı bu uygulamadan hoşlandıklarını, pastel boya ile yaptıkları diğer çalışmalardan çok farklı olduğunu ve bu malzemeyi farklı bir şekilde kullanmanın zevk verdiğini belirtmiştir. 35 tanesi eserini bitirdikten sonra istediği sonuca ulaştığını, 2 tanesi ulaşamadığını belirtmiştir. 16 öğrenci, bu çalışmanın pastel boya yerine diğer boyalarla yapılabileceğini, 5 tanesi aynı tekniğin farklı malzemeler üzerine de uygulanabileceğini önererek yaratıcı fikirler sunmuşlardır. 5 tanesi boyayı parmaklarıyla yedirerek boşlukları doldurmayı, 10 tanesi en çok boyamayı, 23 tanesi de son aşaması olan filenin kaldırılması kısmını, sevmişlerdir. Etkinlik süresince, resim dersine ilgi duymayan öğrencilerin de istekli oldukları ve başarılı sonuçlara ulaştıkları gözlemlenmiştir.

Öğrenciler derse yeterince ilgi göstermişlerdir. Mozaik tekniği ile ilgili tanımları ve görüşlerini ifade etmede istenilen başarıya ulaşılmıştır. Pastel boya tekniğini farklı bir şekilde kullanmak dersi daha ilgi çekici ve zevkli hale getirmiştir. Bu malzeme ile kültürel değerler oluşturmuş ve öğrenmiş oldukları yeni bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretmişlerdir.

Görsel sanatlar öğretmeni Nurhayat Erdem de bu etkinliğin öğrencilerin görüş açılarını genişlettiğini, malzemelerin değişik biçimlerde kullanılabileceğini göstermenin yaratıcılıklarına katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca malzemenin ucuz ve kolay temin edilebilmesi ayrı bir avantajdır.

V.2.b. Etkinlik 2

Konu: Pastel boya tekniği ile soyut çalışma.

Gerekli araç-gereçler: Pastel boya, farklı renklerde resim kağıdı, rende, ütü (tüm sınıf için 2 tane yeterli), küçük kutular (film kutuları olabilir, rendelenen pastel boya renklerini ayrı kaplara koyabilmek için).

Kazanımlar:

1. Soyut resmi tanır, sözlü ifade eder.
2. Biçim, renk ve doku çalışmasını pastel boya tekniği ile yapar.
3. Pastel boya tekniğinin farklı alanlarda da kullanıldığını görür.
4. Öğrenmiş olduğu bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretir.

Öğretim Süreci:

1. Uyaranlar (Motivasyon) ve Bilgiyi Paylaşma:

Öğrencilere konu ile ilgili sorular sorulmuş, getirdikleri malzemelerle neler yapılabileceği konusunda fikirleri alınmıştır. Soyut resmin, doğa izlenimi olmadığı ve yeni bir resim biçimlemesi ve renk düzeni olduğu tanımlanmıştır. Konu ile ilgili Türk ressamlardan Sabri Berkel, Burhan Doğançay ve Adnan Coker'in soyut kompozisyonda eserleri örnek olarak gösterilmiştir. Ellerindeki malzemeler ile bu çalışmasının nasıl oluşturulacağı konusunda konuşulmuştur.

Öğrencilere, yeterince fikirlerini söyleme ve paylaşma fırsatı verildikten sonra, uygulama yapabilmeleri için araç gereçlerini hazırlamaları sağlanmıştır. Konu, renklerle biçim oluşturmaya yöneliktir.

2. Uygulama:

Bu malzemelerin ders süresince nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Malzemelerin kullanımı şöyledir; pastel boya istenilen renklerde getirilen kutulara ayrı ayrı rendelenir. Rendelemeye ve kağıt üzerine yerleştirmede dikkat edilecek husus, renklerin birbirine karışmaması gerektiğidir. Pastel boyalar renk biçimleri oluşturacak şekilde kağıt üstünde yerleştirilir. Az ve kontrast renklerle çalışılması daha iyi sonuç verir.

Biçimlendirilen eser üstüne başka bir resim kağıdı kapatılarak üzerinden kızgın ütü ile öğretmen kontrolünde ütülenmiştir. Kağıtlar birbirinden yavaşça ayrıldıktan

sonra eriyen pastel boya çok farklı renk, doku ve leke etkileri yaratmış ve soyut bir etki oluşturmuştur. Sonuç iki kağıda da geçtiğinden aynı çalışmadan 2 tane elde edilmiştir.

Öğrenci Çalışması 4

Öğrenci Çalışması 5

Öğrenci Çalışması 6

3. Değerlendirme:

Ders süresince öğrenciler gözlemlenmiş, sorulan sorulara cevap verilmiştir. Çalışma sonunda 40 öğrenciye konu ile ilgili yazılı anket uygulaması yapılmıştır.

Anket soruları şöyledir:

1. Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?
2. Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?
3. Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.
4. Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?

Çalışma sonunda öğrencilere uygulanan anketler incelendiğinde tamamı bu uygulamadan hoşlandıklarını, farklı uygulamaların dersi daha zevkli hale getirdiğini belirtmiştir. Öğrencilerden 34 tanesi eserini bitirdikten sonra istediği sonuca ulaştığını, 6 tanesi ulaşamadığını belirtmiştir. 10 öğrenci aynı tekniğin farklı malzemeler üzerine de uygulanabileceğini önererek yaratıcı fikirler sunmuşlardır. 10 tanesi en çok rendeleme aşamasından, 11 tanesi renkleri kağıt üzerine yerleştirmekten, 18 tanesi de en son aşaması olan pastelin ütülenme aşamasından hoşlandıklarını belirtmişlerdir.

Etkinlik süresince tüm öğrencilerde meraklı bir bekleyiş gözlemlenmektedir. Pastel boyaları rendelemek ve ütülemek ilk defa yaptıkları bir şey olduğundan ve özellikle ütülemeden sonra beklenen resim etkisi öğrencilerde heyecan yaratmıştır.

Öğrenciler derse yeterince ilgi göstermişlerdir. Soyut resim ile ilgili tanımları ve görüşlerini ifade etmede istenilen başarıya ulaşılmıştır. Pastel boya tekniğini farklı bir şekilde kullanmak dersi her aşamasında merak uyandırıcı hale getirmiştir. Öğrenmiş oldukları yeni bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretmişlerdir.

Görsel sanatlar öğretmeni Nurhayat Erdem de bu etkinliğin öğrencilerde büyük bir merak ve bekleyiş hissi uyandırdığını ve ilgi çektiğini belirtmiştir. Malzemelerin kolay temini de ayrı bir avantajdır.

V.2.c. Etkinlik 3

Konu: Pastel boya tekniğini atık malzemelerle ve üç boyutlu yüzey üzerine uygulama.

Gerekli araç-gereçler: Pastel boya, plastik pet şişe, yapıştırıcı, evde bulunan parça (sert, kalın) kumaş, makas.

Kazanımlar:

1. Üç boyut kavramını tanır, sözlü ifade eder.
2. Pastel boya tekniğini üç boyutlu yüzey üzerine uygular.
3. Atık malzemeleri değerlendirir.
4. Pastel boya tekniğinin farklı alanlarda da kullanıldığını görür.
5. Öğrenmiş olduğu bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretir.

Öğretim Süreci:

1. Uyarılar (Motivasyon) ve Bilgiyi Paylaşma:

Öğrencilere konu ile ilgili sorular sorulmuş, getirdikleri malzemelerle neler yapılabileceği konusunda fikirleri alınmıştır. Üç boyut kavramı, gözün uzunluk, derinlik ve genişliği algılayabilmesi olarak açıklanmış, üç boyutlu objeler ise duyu organlarımızla uzunluk, genişlik ve derinliği görülebilen ve hissedilebilen objelerdir, şeklinde tanımlanmıştır. Atık malzemelerin çevreye olan zararları ve nasıl değerlendirilebilecekleri konuşulmuştur. Konu ile ilgili atık malzemelerle çalışan günümüz sanatçılarından Matt D. Jackson'un, "Yanan Viking Gemisi"⁸⁴ ve Chris Jordan'ın, "Dolar Deposu"⁸⁵ adlı eserleri örnek olarak gösterilmiştir. Ellerindeki malzemeler ile bu çalışmasının nasıl oluşturulacağı konusunda konuşulmuştur. Öğrencilere, yeterince fikirlerini söyleme ve paylaşma fırsatı verildikten sonra, uygulama yapabilmeleri için araç gereçlerini hazırlamaları sağlanmıştır. Yapılacak resmin konusu, serbest olarak belirlenmiştir.

⁸⁴ Bkz.: Matt D. Jackson; http://www.portlandart.net/archives/2006/06/interview_with.html, 2006.

⁸⁵ Bkz.: Chris Jordan; <http://www.artnotoil.org.uk/gallery/v/2006/dollarstoreChrisJordan.jpg.html>, 2006.

2. Uygulama:

Bu malzemelerin ders süresince nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Malzemelerin kullanımı şöyledir; pet şişeler yarısı kesilerek sınıfa getirilmiştir. Kumaşların boyutu getirilen şişeye göre ölçülerek makasla kesilmiş, yapıştırıcı ile pet şişeye yapıştırılmıştır. Böylece resim yapılacak üç boyutlu yüzey hazır hale gelmiştir. Pet şişe elde tutularak, üzerine pastel boya ile istenilen resim yapılmıştır. Şişenin alt kısmının boş kalmaması için, kalan kumaş parçalarından şişeye göre yuvarlak kesilerek yapıştırılmıştır.

Öğrenci Çalışması 7

Öğrenci Çalışması 8

Öğrenci Çalışması 9

3. Değerlendirme:

Ders süresince öğrenciler gözlemlenmiş, sorulan sorulara cevap verilmiştir. Çalışma sonunda 40 öğrenciye konu ile ilgili yazılı anket uygulaması yapılmıştır.

Anket soruları şöyledir:

1. Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?
2. Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?

3. Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.
4. Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?

Çalışma sonunda öğrencilere uygulanan anketler incelendiğinde 36 tanesi bu uygulamadan hoşlandığını, 2 tanesi hoşlanmadığını belirtmiştir. Öğrencilerden 33 tanesi eserini bitirdikten sonra istediği sonuca ulaştığını, 2 tanesi ulaşamadığını belirtmiştir. 5 tanesi, bu çalışmanın farklı boyalarla da yapılacağını belirtmişler, 10 öğrenci aynı tekniğin farklı üç boyutlu atık malzemeler (karton kutular, cam şişeler) üzerine de uygulanabileceğini, 2 öğrenci atık malzemelerden heykel yapılabileceğini önererek yaratıcı fikirler sunmuşlardır. 18 tanesi en çok kumaş üzerine resim yapmaktan, 15 tanesi pet şişeye kumaş kaplamaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir.

Etkinlik sırasında, 3 boyutlu bir obje üzerine resim yapan öğrencilerin zorlanmadığı görülmüştür. Öğrencilerin bir kısmı uygulamayı bitirdikten sonra kendi yaptıkları kutuları nasıl değerlendirecekleri konusunda konuşmuşlar, bazıları kutusunun içine kalem, bazıları çiçek koymayı düşünmüştür. Öğrenciler derse yeterince ilgi göstermişlerdir. 3 boyut kavramı ile ilgili tanımları ve görüşlerini ifade etmede istenilen başarıya ulaşılmıştır. Pastel boya tekniğini 3 boyutlu yüzey üzerine uygulamışlardır. Atık malzemeleri değerlendirmişlerdir. Pastel boya tekniğini farklı bir şekilde kullanmak dersi daha ilgi çekici hale getirmiştir. Öğrenmiş oldukları yeni bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretmişlerdir.

Görsel sanatlar öğretmeni Nurhayat Erdem de bu etkinliğin atık malzemeleri değerlendirme konusunda etkili olduğunu, yalnız kumaş ve pet şişe olarak kalmayıp öğrencileri, evde veya dışarıda gördükleri başka atık malzemeleri de nasıl değerlendirebilecekleri konusunda düşünmeye sevkedeceğini belirtmiştir.

V.2.d. Etkinlik 4

Konu: Pastel boya tekniği ile peyzaj alışması.

Gerekli araç-gereçler: Pastel boya, çuval bezi, mukavva, yapıştırıcı, makas.

Kazanımlar:

1. Peyzaj resmi tanır, sözlü ifade eder.
2. Pastel boya tekniğini çuval bezi üzerine uygular.
3. Pastel boya tekniğinin farklı alanlarda da kullanıldığını görür.
4. Öğrenmiş olduğu bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretir.

Öğretim Süreci:

1. Uyarılar (Motivasyon) ve Bilgiyi Paylaşma:

Öğrencilere konu ile ilgili sorular sorulmuş, getirdikleri malzemelerle neler yapılabileceği konusunda fikirleri alınmıştır. Peyzaj resim, dağlar, ovalar, ağaçlar, nehirler ve ormanları içeren manzara, doğa resimleridir şeklinde tanımlanmıştır. Örnek olarak, Türk sanatçılarımızdan, çeker Ahmet Paşa, İbrahim allı ve Eren Eyüboğlu'nun peyzaj resimleri gösterilmiştir. Ayrıca, Modern Sanatlar Müzesi'nde de ünlü ressamlarımızın peyzaj eserleri olduğu belirtilerek, bu müzeyi ziyaret etmeleri önerilmiştir. Ressamların eserleri gösterilirken bunların tuval üzerine yağlıboya tekniği ile yapıldığını belirtilmiş, çuval bezi kullanmanın nedeni olarak, öğrencilerin de kendilerine, çuval bezi ile, tuvale yakın bir malzeme yaparak pastel boya ile bu etkiyi verebilecekleri açıklanmıştır. Daha sonra ellerindeki malzemeler ile bu çalışmanın nasıl oluşturulacağı konusunda konuşulmuştur. Öğrencilere, yeterince fikirlerini söyleme ve paylaşma fırsatı verildikten sonra, uygulama yapabilmeleri için araç gereçlerini hazırlamaları sağlanmıştır.

2. Uygulama:

Bu malzemelerin ders süresince nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Malzemelerin kullanımı şöyledir; mukavva ve çuval bezi aynı ölçülerde kesilmiştir. Mukavvanın üzerine yapıştırıcı sürölerek, çuval bezi yapıştırılmıştır. Böylece resim yapılacak yüzey hazır hale gelmiştir. Hazırlanan malzeme üzerine pastel boya biraz bastırılarak uygulanır.

Öğrenci Çalışması 10

Öğrenci Çalışması 11

Öğrenci Çalışması 12

3. Değerlendirme:

Ders süresince öğrenciler gözlemlenmiş, sorulan sorulara cevap verilmiştir. Çalışma sonunda 40 öğrenciye konu ile ilgili yazılı anket uygulaması yapılmıştır.

Anket soruları şöyledir:

1. Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?
2. Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?
3. Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.
4. Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?

Çalışma sonunda öğrencilere uygulanan anketler incelendiğinde 38 tanesi bu uygulamadan hoşlandıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin tamamı, eserini bitirdikten sonra istediği sonuca ulaştığını belirtmiştir. 12 öğrenci aynı tekniğin çuval bezi yerine farklı kumaşlar üzerine de uygulanabileceğini, 7 öğrenci pastel boya yerine suluboya ya da yağlıboya kullanılabileceğini belirterek yaratıcı fikirler sunmuşlardır. 32 tanesi en çok çuval bezi üzerine resim yapmaktan hoşlandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenciler derse yeterince ilgi göstermişlerdir. Peyzaj resim ile ilgili tanımları ve görüşlerini ifade etmede istenilen başarıya ulaşılmıştır. Pastel boya tekniğini çuval bezi üzerine uygulamışlardır. Pastel boya tekniğini farklı bir şekilde kullanmak dersi daha ilgi çekici hale getirmiştir. Öğrenmiş oldukları yeni bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretmişlerdir.

Görsel sanatlar öğretmeni Nurhayat Erdem de bu etkinliğin öğrencileri kısmen de olsa tuval resmine yakınlaştırdığını, ortaya çıkan resimlerin, çuval bezi dokusuyla zenginleşmesinin etkileyici olduğunu belirtmiştir.

V.2.e. Etkinlik 5

Konu: Pastel boya tekniği ile puantilizm çalışması.

Gerekli araç-gereçler: Pastel boya, resim kağıdı, yapıştırıcı, 70x100 cm karton.

Kazanımlar:

1. Puantilizm akımını tanır, sözlü ifade eder.
2. Pastel boya tekniğini noktalama ile yapar.
3. Pastel boya tekniğinin farklı alanlarda da kullanıldığını görür.
4. Öğrenmiş olduğu bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretir.

Öğretim Süreci:

1. Uyarılar (Motivasyon) ve Bilgiyi Paylaşma:

Öğrencilere konu ile ilgili sorular sorulmuş, getirdikleri malzemelerle neler yapılabileceği konusunda fikirleri alınmıştır. Derse, puanlı bir elbise ile gidilerek, bunun üzerinden konuya başlanmıştır. Elbisenin deseni üzerinden sorular sorulmuş, puantilizm sözcüğünün bir sanat akımı olduğu belirtilmiştir. Puantilizm, yüzey üzerine noktalama tekniği ile resim oluşturma biçimi olarak tanımlanmıştır. Bu akımın öncüleri olan Seurat'ın ve Signac'ın eserlerinden örnekler gösterilerek resimlerin nasıl oluşturulduğu açıklanmıştır. Bu resimlerde optik yanılsama olduğu, yani belli bir uzaklıktan bakınca gözün renkleri karıştırıp bize ara tonların görüldüğü söylenmiştir. Uzaktan turuncu görülen kısımlar, yakından bakıldığında kırmızı ve sarı noktacıklar olarak görülmektedir. Resimler yakından görülmeleri için öğrencilere verilmiştir. Uygulanacak resmin grup çalışması olduğu belirtilmiştir. Daha sonra ellerindeki malzemeler ile bu çalışmasının nasıl oluşturulacağı konusunda konuşulmuştur. Öğrencilere, yeterince fikirlerini söyleme ve paylaşma fırsatı verildikten sonra, uygulama yapabilmeleri için araç gereçlerini hazırlamaları sağlanmıştır.

2. Uygulama:

Bu malzemelerin ders süresince nasıl kullanılacağı açıklanmıştır. Bu çalışma için Picasso'nun "Oyuncak Kayıkla Oynayan Kız" ve "Üç Müzisyen" adlı eserleri, puantilizm tekniği ile uygulanması için seçilmiştir. Bu renkli resim 70x100 cm ebatlarına uyacak biçimde siyah-beyaz fotokopi ile büyütülmüş sınıf sayısınca eşit

parçalara bölünerek her öğrenciye, bir parça renklisi ve aynı parçanın büyütülmüş fotokopisi dağıtılmıştır. Her parçanın arkasına numaralar yazılarak düzenleme sırasında kaybolmaması ve kolaylık olması sağlanmıştır. Fotokopiler aynı ebatta resim kağıdı üzerine öğrenciler tarafından, hafif bir şekilde (kalemi bastırmadan) kopya edilmiştir. Arkasına da numarası yazılmıştır. Böylece resim yapılacak yüzey hazır hale gelmiştir.

Hazırlanan malzeme üzerine, renkli resim parçasından bakılarak, pastel boya noktalama tekniği ile uygulanır. Çalışma bittikten sonra, parçalar 70x100 cm karton üzerine yapıştırılır. Bitirilen çalışma grup çalışması olmuştur.

Öğrenci Çalışması 13

Öğrenci Çalışması 14

3. Değerlendirme:

Ders süresince öğrenciler gözlemlenmiş, sorulan sorulara cevap verilmiştir. Çalışma sonunda 40 öğrenciye konu ile ilgili yazılı anket uygulaması yapılmıştır.

Anket soruları şöyledir:

1. Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?
2. Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?
3. Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.
4. Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?

Çalışma sonunda öğrencilere uygulanan anketler incelendiğinde tamamı bu uygulamadan hoşlandıklarını belirtmiştir. Öğrencilerden tamamı istediği sonuca

ulaştıklarını belirtmiştir. 4 tanesi pastel boya yerine başka boyalarla da uygulanabileceğini, 2 tanesi grup çalışmasının pastel boya ile direkt boyanarak, 1 tanesi pastel boya yerine boncuklar kullanarak nokta yapılabilceğini önererek yaratıcı fikirler sunmuşlardır. 34 tanesi en çok resmi noktalarla yapma, 6 tanesi de parçaları birleştirme aşamasından hoşlanmışlardır.

Etkinlik süresince, öğrencilerde sonucun ne olacağına dair büyük bir merak gözlemlenmiştir. Hızla bitirip sonuca ulaşmak istemişlerdir. Sınıfın tamamı yapılan bir eserin parçası olmaktan mutluluk duymuş ve parçaların birleştirilmesini heyecanla izlemişlerdir.

Öğrenciler derse yeterince ilgi göstermişlerdir. Puantilizm akımı ile ilgili tanımları ve görüşlerini ifade etmede istenilen başarıya ulaşılmıştır. Pastel boya tekniğini noktalama ile uygulamışlardır. Pastel boya tekniğini farklı bir şekilde kullanmak dersi daha ilgi çekici ve merak uyandırıcı hale getirmiştir. Öğrenmiş oldukları yeni bilgiler çerçevesinde yaratıcı fikirler üretmişlerdir.

Görsel sanatlar öğretmeni Nurhayat Erdem de bu etkinliğin, sabır gerektirdiğinden, grup çalışmasına oldukça uygun ve 2 ders saati gibi kısa bir sürede noktalama tekniği ile büyük bir resim oluşturmanın etkileyici olduğunu belirtmiştir.

V. 3. 12-13 YAŞ GRUBU ÇOCUK RESİMLERİNDE PASTEL BOYA

KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Sınıf içi durumlarda yaratıcı davranış geliştirme sanat eğitiminin temelini oluşturur. Kimi zaman da okullardaki sanat etkinlikleri yaratıcı çalışmalar olarak tanımlanır. Oysa bazı çalışmalar sadece beceri eğitime yöneliktir. Sınıf ortamında yaratıcılık süreç ve ürün olarak ikiye ayrılır. Süreç sonuca giden yolda kişinin bedensel ve düşünsel çabalarının tümünü kapsar. Yapıtın ortaya çıkışı, sürecin sonuçtan daha önemli tutulması çocuğun yaratıcı deneyim kazanmasına olanak verir.

Bu bağlamda altıncı ve yedinci sınıflarda uygulanan etkinliklerde, öğrencilere, getirecekleri malzemeler önceden söylenerek, bunları, nasıl kullanabilecekleri konusunda düşünceleri istenmiştir. Etkinlik günü bu konuda konuşulmuş, fikirler ortaya sunulmuştur.

1. etkinlik olan "Pastel Boya Tekniği ile Mozaik Çalışması" konusu, pastel boyanın file üzerinden boyanarak boşlukların dolması ile mozaik etkisi oluşturmaya yöneliktir. Öğrenciler, etkinlik süresince oldukça dikkatli ve ilgili bir şekilde çalışmalarını sürdürmüşler, sonucu sabırsızlıkla beklemişlerdir. Çalışma sonucunda aynısından bir tane de file üzerine çıkan resim, öğrencileri heyecanlandırmıştır.

2. etkinlik olan "Pastel Boya Tekniği ile Soyut Çalışma" konusu için, önce soyut resim hakkında bilgi verilmiştir. Uygulama, pastel boyaların rendelenerek, renklerin kağıt üzerinde düzenlenmesi, daha sonra üzerine başka bir resim kağıdı kapatılarak ütülenmesi ile gerçekleştirilmiştir. Renk düzenlemesi yapılırken, rengin sıcak soğuk ve kontrast ilişkileri de dikkate alınarak uygulama yapılmıştır. Bu çalışma öğrencileri meraklandırmıştır. Düzenledikleri renklerin ütülenince neye benzeyeceğini sabırsızlıkla beklemişlerdir. Rendelenen boyaların renklerinin, ütöleme sırasında üst üste gelerek yapılanmaları ile lekese ve dokusal etkiler oluşmuştur.

3. etkinlik olan "Pastel Boya Tekniğini Atık Malzemelerle ve Üç Boyutlu Yüzey Üzerine Uygulama" konusu, pastel boyanın üç boyutlu yüzey üzerine uygulanması ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada atık malzemeler kullanılmıştır. Yarı kesilen pet şişelerin etrafına yapıştırıcı ile kumaş kaplanarak, resim yüzeyi hazır hale getirilmiştir. Bu yaşlarda özgün çizimler yapma isteğine sahip olmalarından, konu serbest olarak belirlenmiştir. Yuvarlak bir yüzeye resim yapmak ve atık malzemelerin

değerlendirilmesi öğrencinin ilgisini çekmiştir. Etraflarındaki başka atık malzemeleri de nasıl değerlendirebilecekleri konusunda düşünmeleri sağlanarak, öğrencilere farklı bakış açıları kazandırılmıştır.

4. etkinlik olan "Pastel Boya Tekniği ile Peyzaj Çalışması" konusu, çuval bezi üzerine pastel boya uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Bu yaşlarda nesnel gerçekçiliğe yönelmelerinden dolayı çevreyi ve doğayı gözlemleyerek anlatımsal bir üsluba yönelmektedirler. Bu bağlamda konu peyzaj olarak belirlenmiştir. Mukavva üzerine yapıştırılan çuval bezi, küçük bir tuval oluşturma şeklidir. Çuval bezi üzerine pastel boya uygulamasıyla oldukça çarpıcı etkiler oluşmuştur.

5. etkinlik olan "Pastel Boya Tekniği ile Puantilizm Çalışması" konusu ise, pastel boya tekniğini kullanarak puantilist bir resim oluşturmaya yöneliktir. Bu bir grup çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Bir sanat akımı olan puantilizm anlatılmış ve seçilen bir resim büyütülerek sınıf mevcuduna bölünmüş, parçaları öğrencilere dağıtılmıştır. Renkli parçalar da dağıtılmış, bu renklere uygun olarak, noktalayarak uygulama yapmaları sağlanmıştır. Tamamı biten parçalar, birleştirilerek sınıfın ortak bir çalışması olmuştur. Parçaların birleştirilmesini öğrenciler büyük bir merak içinde izlemişlerdir.

"Toplu çalışmalar, öğrenci grupları kendi yapılarında hem sosyal hem sanatsal eylemler taşıdığı için son derece yararlı etkinliklerdir. El birliği ile yapılan işlerde her çocuğun katkısı bir bütün hale gelirken, tek tek ortaya koydukları yeteneklerinin, kat kat ötesine geçmiş olurlar. Her çocuğun bireysel çalışması toplu halde bir araya getirilince, doyurucu sanatsal bir etki ortaya çıkmış olur."⁸⁶ "Çağımız eğitimcilerinin kolektif alışkanlıkları geliştirmek için, toplu, grup çalışması yaptırmaları gerekmektedir."⁸⁷

⁸⁶ Zerrin KEHNEMUYİ, a.g.e., s.97-98.

⁸⁷ Nevide GÖKAYDIN, **Temel Sanat Eğitimi**, Ankara: M.E.B. Yayınları, 2002, s.40.

Tablo 1. İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Pastel Boya Kullanımı Anket Sonuçları

	ETKİNLİKLER										Toplam	
	1		2		3		4		5			
SORULAR	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H	E	H
1.Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?	40	-	40	-	36	2	40	-	40	-	196	2
2.Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?	35	2	34	6	33	2	40	-	40	-	182	10
3.Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.	21	-	10	-	17	-	19	-	7	-	74	-

E : evet, H : hayır

Not: 3. açık uçlu soru için, fikir belirtenler baz alınarak sayısal sonuç yazılmıştır.

Etkinlikler sonunda uygulanan yazılı anketler incelendiğinde, **"Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?"** sorusuna 200 öğrenciden 194'ü evet cevabını vermiştir. Buna göre:

- Farklı etkinliklerin, öğrencileri heyecanlandığı,
- Sabırsızlıkla çalışmaya başlamak istedikleri,
- Başta isteksiz olan öğrencilerin de, çalışma başladıktan bir süre sonra, uygulamayı yapmak istedikleri görülmüştür.

Anketin, **"Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?"** sorusuna 200 öğrenciden 182'si evet cevabını vermiştir. Buna göre:

- Tüm öğrencilerin pastel boyayı oldukça rahat kullandıkları,
- Tekniği uygulamada hiç zorlanmadıkları,
- Genel bir boya malzemesi olarak kullandıkları pastel boyanın bu denli değişik sonuçlar doğurmasının öğrenciler için şaşırtıcı olduğu görülmüştür.

Anketin, **"Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız."** konusunda ise, 1. etkinlik için:

- 16 öğrenci, bu çalışmanın pastel boya yerine diğer boyalarla yapılabileceğini,

- 5 tanesi aynı tekniğin farklı malzemeler üzerine de uygulanabileceğini,

2. etkinlik için;

- 10 öğrenci aynı tekniğin farklı malzemeler üzerine de uygulanabileceğini,

3. etkinlik için:

- 5 öğrenci, bu çalışmanın farklı boyalarla da yapılabileceğini,
- 10 öğrenci aynı tekniğin farklı üç boyutlu atık malzemeler (karton kutular, cam şişeler) üzerine de uygulanabileceğini,
- 2 öğrenci atık malzemelerden heykel yapılabileceğini,

4. etkinlik için:

- 12 öğrenci, aynı tekniğin çuval bezi yerine farklı kumaşlar üzerine de uygulanabileceğini,
- 7 öğrenci pastel boya yerine suluboya ya da yağlıboya kullanılabileceğini,

5. etkinlikte için ise:

- 4 öğrenci pastel boya yerine başka boyalarla da uygulanabileceğini,
- 2 tanesi grup çalışmasının pastel boya ile direkt boyanabileceğini,
- 1 tanesi pastel boya yerine boncuklar kullanarak nokta yapılabileceğini önermişlerdir.

Sayısal sonuçlara bakıldığında bu soruya cevap veren öğrenci sayısı azdır. Cevaplar incelendiğinde ise, ilk başta gelen düşünceler belirtilmiş, şaşırtıcı fikirler ortaya çıkmamıştır.

Anketin, 4. sorusu olan, **"Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?"** açık uçlu sorusunun cevabına ise; 1. etkinlik için:

- 5 öğrenci boyayı parmaklarıyla yedirerek boşlukları doldurmaktan,
- 10 tanesi en çok boyamaktan,
- 23 tanesi de son aşaması olan filenin kaldırılması aşamasından,

2. etkinlik için:

- 10 öğrenci en çok renkleme aşamasından,

- 11 tanesi renkleri kağıt üzerine yerleştirmekten,
- 18 tanesi de en son aşaması olan pastelin ütülenme aşamasından,

3. etkinlik için:

- 18 öğrenci en çok kumaş üzerine resim yapmaktan,
- 15 tanesi pet şişeye kumaşı kaplamaktan,

4. etkinlik için:

- 32 tanesi en çok çuval bezi üzerine resim yapmaktan,

5. etkinlik için ise:

- 34 tanesi en çok resmi noktalarla yapma,
- 6 tanesi de parçaları birleştirme aşamasından hoşlandıklarını belirtmişlerdir.

Cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin çoğunluğunun üretim aşamasından hoşlandıkları görülmüştür. 1. ve 2. etkinlikte ise ortaya çıkacak ürün önceden kestirilemediğinden, sonuç aşaması merak uyandırmıştır.

Tüm bu etkinliklerin ortak amacı, öğrencinin bakış açılarını geliştirmek ve yaratıcı fikirler üretmelerini sağlamaktır. Öğrencilerin okul öncesi dönemlerinden beri en çok kullandıkları malzeme olan pastel boyanın çeşitli uygulamalarıyla gerçekleşen bu etkinliklerle, öğrencilere, herkesin düşünemediğini düşünmek ve öğrencilerin, konu üzerinde değişik düşünme biçimleri oluşturması sağlanacaktır. Böylece çevrelerinde her zaman görüp de dikkatlerini çekmeyen nesnelerin farklı kullanım alanlarıyla değerlendirilebileceği fikri gelişecektir.

Yaratıcılık bağlamında 3. soru incelendiğinde, 200 öğrenciden 74 tanesi öneride bulunmuştur. Bu sayının daha da artması ve daha değişik düşünceler kazanmaları için dersler farklı, çeşitli uygulamalar ve yöntemlerle gerçekleştirilmeli, öğrencilere soru-cevap ve beyin fırtınası öğretim teknikleri kullanılarak yeteri kadar fikirlerini söyleme fırsatları sunulmalı ve bunun için daha çok zaman ayrılmalıdır. Böylece hem derse aktif katılacaklar hem de kendilerini daha çok ifade edebilecek ve olaylara bakış açıları genişleyecektir.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

VI. 1. SONUÇ

Piaget; 12 yaş ve sonrası dönemi Soyut İşlemsel Evre olarak isimlendirir. "Bu evrede dil ve zihinsel yetenekler oldukça ileri düzeydedir. Dolayısıyla öğrenme yaşantıları, çok boyutlu ve soyut düşünme kapasitesini geliştirmeye dönük bir anlayışla geliştirilmelidir. Bu bağlamda, ergenlerin bilimsel ve sanatsal etkinliklere yöneltmesine özel önem verilmelidir. Bilim ve sanat, yaşamı güzelleştiren en soylu ve en anlamlı etkinliklerin kaynağıdır."⁸⁸

Pastel boya, ilköğretim görsel sanatlar derslerinde, ifade aracı olarak oldukça önemli bir yere sahiptir. Kolay uygulanabilirliği, ulaşılabilir olması ve canlı renkleriyle, öğrenci için vazgeçilmez bir araçtır.

Pastel boya tekniği ve uygulamalarına göre hazırlanan bu tezde, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin bu malzemeyi kullanımı ile gerçekleşen sanatsal etkinlikler düzenlenmiştir. Yaratıcılıklarının ve farklı düşünme biçimlerinin geliştirilmesi amaçlanmış, elde edilen veriler değerlendirme bölümünde analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Düşüncenin geliştirilmesi önemlidir. "Düşüncenin önüne set çekilen toplumlarda yaratıcılığa, hoşgörü ve üretime doğru akıştan; dolayısıyla çağdaş eğitimden bahsedilemez."⁸⁹ "Yaratıcı süreçte, yenilik, özgünlük, olağanüstülük, kural dışılık, değişik olma gibi özellikler bulunacağı gibi, tüm bu niteliklerin gene de belli bir uyum içinde olması gerekmektedir."⁹⁰ Sanat eğitiminde, öğrencide analitik, eleştirel düşünme, buluş yapma ve sağlıklı bir kişilik gelişiminin desteklenmesi hedeflenir. Çeşitli öğretim yöntemleri ile öğrencilere, yaratıcılık, estetik, araştırma, inceleme, yargılama ve eleştirme yetileri kazandırılması amaçlanır. "Ancak yaratıcı düşünce ile, insan, toplum

⁸⁸ Ayhan AYDIN, a.g.e., s.39-40.

⁸⁹ Ümran BULUT, "Çağdaş Sanat Eğitimi Yetiştirmek", **1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu**, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, 28-29-30 Nisan 1999, s.48.

⁹⁰ İnci SAN, **Sanat ve Eğitim**, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2004, s.15.

ve uygarlık gelişir. İnsanlar yaratıcı düşünceye dayanan davranışlar gösterdikçe yükselirler."⁹¹

İlköğretim 6. ve 7. sınıflar, ön ergenlik çağlarını kapsamaktadır. Bu çağ, zihinsel gelişimin yetişkinler seviyesine ulaştığı, olaylar hakkında daha çok düşünüp mantık yürütebildiği bir dönemdir. Doğaya, çevreye ve toplumsal olaylara daha çok ilgi duymaya başlamıştır. Bu bağlamda, sanat eğitimi ile, çocuğun bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişiminin olumlu yönde geliştirilmesi gerekmektedir. "Sanat öğretimi yöntemi öğretmen öğrenci birlikteliği içinde yürütülen düşünsel, duygusal, görsel ve bedensel katılımın yer aldığı bir etkinlik sürecidir."⁹²

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerde öğrencilerin, okul öncesi çağlardan beri kullandıkları pastel boyanın değişik kullanım alanlarıyla da uygulanabileceğini görerek, yaratıcı fikirler üretmesi, farklı bakış açıları kazanması hedef alınmıştır.

Etkinlikler kapsamındaki uygulamalı çalışmalar sonucu, öğrencilerin pastel boya tekniğini hiç zorlanmadan kullandıkları, verilen kavram ve bilgileri yeterli ölçüde aldıkları ve çalışmalarına yansıtılabildikleri görülmüştür. Etkinlikler sonunda uygulanan yazılı anketlerde, kendini ifade etmede oldukça başarılı olmuşlardır.

Farklı fikir olarak, genelde ilk akla gelen düşünceler ortaya konmuş, şaşırtıcı cevaplar verildiği gözlenmemiştir.

Bu tez kapsamında, pastel kullanımı ile ilgili uygulamalar, ayrıntılı biçimde incelenmiştir. 12-13 yaş dönemi çocuklarının bu malzemeyi severek kullandıkları gözlemlenmiştir.

⁹¹ Zeliha AKÇAOĞLU, "Çağdaş Sanat Eğitimi Nasıl Yetiştirilmeli?", **Türkiye'de Sanat Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme**, (Gazi Üniversitesinin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu), Ankara: G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi, 08-09-10 Mayıs 2002, s.196.

⁹² Ayşe ÖZEL, "Sanat Öğretimi Deneyimlerinde Yeni Yaklaşımlar", **II. Sanat Eğitimi Sempozyumu**, Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, 28-29-30 Nisan 2004, s.53.

VI. 2. ÖNERİLER

Herkesin düşünemediğini düşünmek, ortaya koymak yaratıcı bireylerin özelliğidir. Bu bağlamda, çağdaş sanat eğitimcisi, öğrencinin kalıplaşmış düşüncelerinden arındırılmasını sağlamalı, çeşitli öğretim yöntemleriyle özgün bireyler yetişmesine yardımcı olmalıdır.

12-13 yaş grubu öğrencilerinin anasınıfından itibaren pastel boya ile resim yapmaları alışılga gelen bir yöntemdir. Aynı malzemenin değişik kullanımı öğrencilerin ilgisini çekecek görsel sanatlar dersinde gerçekleştirdiği çalışmalarla yaratıcılığının farkına varması sağlanacaktır.

Pastel boyanın değişik uygulama teknikleri görsel sanatlar dersinde tüm öğrenme alanları içinde kullanılmalıdır. Çalışmalar zengin içerikli ve çeşitli olmalıdır. Öğrencilerin gerçekleştirecekleri etkinlikler ve resimler için seçici olabilmelerine, karar verebilmelerine imkan sağlanmalıdır.

Her konu için pastel boya kullanım süreçleri tanıtılırken derse duyulan ilginin artırılması için örnekler gösterilmeli, ancak kendi yapacakları çalışmaların sonuçları konusunda merak uyandırılacak anlayış da kullanılmalıdır.

Etkinlikler soru cevap şeklinde öğrenci ile birlikte değerlendirilmelidir. Öğrencilere değişik uygulamalarla etkileyici sonuçlara varabilecekleri öğretilmelidir. Çevrelerine karşı daha duyarlı ve özenli olmaları sağlanmalıdır. Baktığını görüp ondan yararlanma becerisi kazandırılmalıdır.

Kullanılan öğretim yöntem ve teknikleriyle dersler işlenmeli, öğrenci ile birlikte şekillenmelidir.

Tüm öğrencilerin derse aktif katılmaları sağlanmalıdır. Kolektif alışkanlıklarının gelişmesi için grup çalışmaları yapılmalı, konuyla ilgili projeler hazırlanarak, öğrencinin, edindiği bilgi birikimini hayata geçirmesi sağlanmalıdır.

Sanat eğitimcileri, kendi yaratacağı yöntemleri sanat öğretiminde kullanmalıdır. Öğrencinin ilgisi çekilmeli, derse motivasyonu sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABACI, Oya - ALAKUŞ, Ali Osman - GÖKAY, Melek - MACCARIO, Nihal Kuruoğlu; SERDAR, Tuna. (2005). **İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- AKÇAOĞLU, Zeliha. "Çağdaş Sanat Eğitimcisi Nasıl Yetiştirilmeli?", **Türkiye'de Sanat Eğitimi ve Öğretmen Yetiştirme**. (Gazi Üniversitesinin Eğitimde 75. Yılı Sanat Eğitimi Sempozyumu). Ankara: G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi. 08-09-10 Mayıs 2002.
- ANONİM. (1996). **The Dictionary of Art**. New York: Macmillan Publishers Limited.
- ANONİM. (1989). **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- ANONİM. (1986). **Büyük Larousse**. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- ANONİM. (1981). **Büyük Lügat ve Ansiklopedi**. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- ANONİM. (1997). **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**. İstanbul: Yem Yayınları.
- ANONİM. (1983). **Gelişim Hachette**. İstanbul: Gelişim Yayınları.
- ANONİM. (1983). **Grolier International Americana Encyclopedia**. (Çev.: Medya Holding A.Ş.). İstanbul: Grolier Incorporated.
- ARI, Ramazan - ÜRE, Ömer - YILMAZ, Hasan. (1998). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Konya: Mikro Yayınları.
- Armoni Sanat Galerisi. (1993). **Turan Erol Sergi Kataloğu**. Ankara: Ajanstürk Matbaacılık.
- ARTUN, Deniz. (2007). **Paris'ten Modernlik Tercümeleri**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- ARTUT, Kazım. (2002). **Sanat Eğitimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- AYHAN, Aydın. (1999). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

- BALCI, Y. Baytekin – SAY, Nuran. (2002). **Temel Sanat Eğitimi**. İstanbul: Ya-pa Yayıncılık.
- BALCI, Y. Baytekin. "İnsan Haklarının Eğitiminde Sanat Eğitiminin Önemi", **Sanat Sokağı Dergisi**. (Üç aylık Kültür Sanat Dergisi). Ankara: Denge Matbaası. Ağustos-Eylül-Ekim 2006, S.2.
- BİGALI, Şeref. (1999). **Resim Sanatı**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- BLOCKLEY, John. (1992). **Pastel Boya Resim Tekniği**. (Çev.: Kezban Akçalı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- BOLGER, Doreen. (1989). **American Pastels**. New York: Metropolitan Museum of Art.
- BUCHHOLZ, Elke Linda. (2005). **Leonardo Da Vinci**. (Çev.: Ali Kurultay). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- BULUT, Ümran. "Çağdaş Sanat Eğitimcisi Yetiştirmek", **1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu**. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını. 1999.
- CERVER, Francisco Asensio. (2003). **Yeni Başlayanlar İçin Pastel**. (Çev.: Süreyya Evren Türkeli). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- CHOMSKY, Noam. (2007). **Demokrasi ve Eğitim**. İstanbul: BGST Yayınları.
- CREEVY, Bill. (1991). **The Pastel Book**. New York: Watson-Guption Publications.
- CÜCELOĞLU, Doğan. (1993). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ERDEM, Münire - AKMAN, Yasemin. (1995). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Arkadaşım Yayınevi.
- GAMO, Toshinori. (1993). **Introduction to Pastel Drawing**. Japan: Graphic-sha Publishing.
- GÖKAYDIN, Nevide. (2002). **Temel Sanat Eğitimi**. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Klavuzu**. (2006). Ankara: T.C. M.E.B. İlköğretim Genel Müdürlüğü.

- HARRISON, Hazel. (2006). **Yeni Başlayanlar İçin Çizim ve Resim Tekniği**. (Çev.: Zarife Biliz). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- IŞINGÖR, Mümtaz. (1980). **Temel Sanat Eğitimi**. Ankara: Veb Ofset.
- İlköğretim Okulu Resim-İş Programı 6-7-8**. (2000). İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- KARAYAĞMURLAR, Bedri – TAN, Cemile Arzu. (2003). "Sanat Yoluyla Eğitim Kuramının Eğitim Üzerindeki Etkileri", **Güzel Sanatlar Eğitimi**. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi.
- KEHNEMUYİ, Zerrin. (2002). **Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KIRIŞOLU, Olcay Tekin. (2002). **Sanatta Eğitim**. Ankara: Pegema Yayınları.
- KIRKINCIOLU, Meliha. (2003). **Çocuk Ruh Sağlığı**. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- MARTIN, Judy. (1992). **The Encyclopedia of Pastel Techniques**. London: Headline Book Publishing.
- MOFFETT, Charles S. (1998). **Impressionist and Post- Impressionist Paintings**. New York: The Metropolitan Museum of Art.
- MONNIER, Genevieve. (1983). **Le Pastel**. Paris: Skira.
- MORGAN, Clifford T. (1993). **Psikolojiye Giriş**. (Çev.: Hüsnü Arıcı, Orhan Aydın, Rüveyda Bayraktar). Ankara: H.Ü. Psikoloji Bölümü Yayınları.
- MÜFTÜOĞLU, Mustafa Orkun. (2005). **Türk Resim Sanatında Desenin İşlevi**. (Sanatta Yeterlik Eser Metni). İstanbul: Yayınlanmamış eser.
- ÖZEL, Ayşe. "Sanat Öğretimi Deneyimlerinde Yeni Yaklaşımlar", **II. Sanat Eğitimi Sempozyumu**. Ankara: Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi. 28-29-30 Nisan 2004.
- ÖZSEZGİN, Kaya. "Doğumunun 140. yılında Degas", **Milliyet Sanat Dergisi**, 30 Ağustos 1974, S.95.
- ÖZSEZGİN, Kaya. (1994). **Türk Plastik Sanatçıları**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- PARRAMON, Jose M. (1995). **Çizim ve Resim Sanatı**. (Çev.: Gönül Sipahi Çapan). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- PEARSALL, Ronald. (1996). **Painting Course**. London: Chancellor Pres.
- RODDON, Guy. (1988). **Pastel Painting Techniques**. London: Studio Vista.
- SAN, İnci. "Çocuğun ve Gencin Sanat Eğitimi", **Ulusal Kültür Dergisi**. Ankara. 1979.
- SAN, İnci. (2004). **Sanat ve Eğitim**. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- SAN, İnci. (1979). **Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık**. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SERULLAZ, Maurice. (1998). **Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi**. (Çev.: Devrim Erbil). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- STEPHENSON, Jonathan. (1995). **The Materials and Techniques of Painting**. Spain: Artes Graficas Toledo.
- TURANİ, Adnan. (1992). **Dünya Sanat Tarihi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TURANİ, Adnan. (1995). **Sanat Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TÜRKDOAN, Galip. (1984). **Sanat Eğitimi Yöntemleri**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- XURIGUERA, Gerard. (1987) **Le Desin**. France: Editions Mayer.
- YAVUZER, Haluk. (2002). **Çocuk Psikolojisi**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- YOLCU, Enver. (2004). **Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- ZAIDENBERG, Arthur. (1960). **Anyone Can Paint**. New York: Crown Publishers.
- ZEHNDER, Frank Günter. (1992). **Mehmet Güler**. İstanbul: Mas Matbaası.

INTERNET

Chris Jordan;

<http://www.artnotoil.org.uk/gallery/v/2006/dollarstoreChrisJordan.jpg.html>, 2006.

Edgar Degas; <http://www.yale.edu/opa/v31.n15/story10.html>, 2003.

Ergenlik Dönemi Benlik Gelişimi; <http://www.okulpdr.net/ergenlik.htm>

Ergenlik; <http://www.psikolojikdanisma.net/ergenlik.htm>

Henri Goetz – Pablo Picasso; <http://www.oilpastelsociety.com/history.htm>, 2004. -
<http://www.wetcanvas.com/Articles2/250/541/>, 1998.

Historical Foundations of Pastel; <http://www.artshow.com/apow/history.html>

Jean Baptiste Simeon Chardin;

http://www.lebriz.com/v3_artst/san_Bio.aspx?sanID=2889&lang=TR, 2000.

Jean Étienne Liotard; <http://www.arspoetika.blogcu.com>, 2006.

Matt D. Jackson;

http://www.portlandart.net/archives/2006/06/interview_with.html, 2006.

Müfide Kadri;

http://www.lebriz.com/v3_artst/san_Bio.aspx?sanID=1442&lang=TR, 2000.

Orhan Peker; <http://www.csmuze.anadolu.edu.tr/muze.asp?x=2&id=orhan-peker>

Rosalba Carriera; <http://www.artacademy.com.tr/ArtPainterDetail.asp?dID=184>, 1996.

EKLER

EK 1. Etkinlikler Sonunda Uygulanan Anket

ANKET

1. Yapmış olduğunuz çalışmadan hoşlandınız mı?

.....

2. Eserinizi bitirdikten sonra istediğiniz sonuca ulaşabildiniz mi?

.....

3. Bu çalışmaya ek olarak, önerebileceğiniz farklı düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

4. Resminizi yaparken en çok hangi aşamasından hoşlandınız?

.....

.....